

LA COMUNITAT DE PREVERES DE REUS I EL SEU ENCAIX DINS LA FISCALITAT MUNICIPAL (S. XIV-XV)

JORDI MORELLÓ BAGET¹

Resum: En aquest article es revisa la situació de la comunitat de religiosos seculars instituïda a Reus des del moment de la seva creació, l'any 1326. En primer lloc, s'estudien els diferents tipus de renda percebuts per la dita comunitat, tant les procedents de determinats drets parroquials com les dels beneficis adjudicats a cada religiós i els censals cobrats del municipi, a compte d'aniversaris o misses de difunts. Amb tot, el principal tema tractat es refereix a les obligacions fiscals d'aquesta comunitat envers el municipi, la qual cosa implica fer un seguiment cronològic al procés de definició del règim fiscal d'aquest col·lectiu a partir d'algunes concòrdies i/o sentències judicials emeses durant el segle XIV. S'analitza, així mateix, la situació patrimonial dels religiosos locals, prenent com a punt de partida els béns que consten en alguns registres fiscals. Finalment, s'analitza el grau d'implicació dels clergues en l'administració municipal, especialment, pel que fa referència als arrendaments de determinats impostos. L'article es completa amb un Apèndix on s'inclouen unes interessants "ordinacions" del segle XV que mostren el funcionament intern de la dita comunitat.

Paraules clau: Clergat secular; Rendes eclesiàstiques; Fiscalitat i administració municipal.

Abstract: This article reviews the position of the secular clerical community established in the town of Reus since its creation in 1326. To begin with, there is a focus on the different income sources perceived by this community, with reference to both certain parish rights, and the benefits granted to each clergyman and the income collected from the town for anniversaries or masses for the deceased. However, the main issue covered concerns this group's tax duties with the town. This involves chronologically tracking the definition process for the tax system of this group based on statements and /or judicial sentences issued throughout the 14th century. This paper moreover examines the situation of the local clergy with regard to material goods, based on the assets noted in some tax records. Finally, there is an analysis of the degree of clerical involvement in the town government, particularly with regard to income stemming from certain taxes. The appendix includes some interesting *ordinacions*, or ordainments from the 15th century that reveal the inner workings of this community.

Keywords: Secular clergy; Ecclesiastic benefits; Taxes and municipal administration.

---

¹Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts, Universitat de les Illes Balears. Palma de Mallorca.

Data de recepció de l'article: juny 2005. Data d'acceptació i versió final: juliol 2005.

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

SUMARI

1. Drets parroquials, beneficis i censals d'aniversaris.- 2. Procés de definició del règim fiscal dels preveres envers el municipi reusenc: a) La contribució en les talles i onzens; b) Els capellans a través dels registres fiscals; c) La qüestió de les impositcions.- 3. Els clergues i l'administració municipal.- Apèndix: quadres i documents seleccionats.

La Comunitat de Preveres de Reus es configurà el 1326 un any després de la constitució de la parròquia en priorat². Fou el papa Joan XXII, d'Avinyó estant, qui féu tal concessió a favor del cambrer de Tarragona Guillem Pere Godin³. Aquest era senyor principal de Reus (tenia un feudatari: el castlà) i el màxim detentor del domini directe, que havia rebut de l'arquebisbe de Tarragona⁴. La parròquia de Reus tenia com a sufragànies les de Castellvell i Almoŕster, dues petites localitats formades dins el territori de la senyoria reusenca.

La concessió de 1326 es referia a "l'església de la qual fins avui era costum que fos regida per un sol rector". No obstant això, amb anterioritat a la data indicada, trobem documentats alguns clergues, si més no etiquetats com a vicaris, els quals devien realitzar labors d'assistència a la parròquia⁵. No es pot dir per això que hi hagués una Comunitat organitzada. Com deia Domingo Blay, "la creació del Priorat va permetre d'establir el primer règim d'observança d'una comunitat de preveres i beneficiats a l'antiga parròquia"⁶.

²Vegeu M. FUENTES, "Reus", dins *Catalunya Romànica*, vol. XXI (1995), pp. 65-66; E. GORT, "La creació del Priorat de Reus", dins P. ANGUERA (dir.), *Història General de Reus*, vol. I, Reus, 2003, pp. 159-161.

³Cf. J. BLANCH, *Arxiepiscopologi de la Santa Església Metropolitana i Primada de Tarragona*, 2 vols., Tarragona, 1985; E. GORT, *Els senyors feudals de Reus*, Reus, 1989, p. 38.

⁴Sobre els primers temps, vegeu E. GORT, *La cambreria de la seu de Tarragona (segles XII i XIII)*, Reus, 1990.

⁵Per exemple, en una acta notarial del 1323 figuren esmentats, a més del rector, dos vicaris: Vidal Ferran, absent, i Pere Ferrer, present (devien ser vicaris de Castellvell i d'Almoŕster). Així mateix, cal recordar que l'escrivania, dependent de la rectoria, podia ser comesa a un prevere. L'esmentat Vidal Ferran, esdevingut primer prior de la Comunitat, va treballar com a escrivà de la dita notaria entre 1313 i 1319, després ja signant com a prior; cf. D. PIÑOL, *El notariat públic al Camp de Tarragona. Història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV)*, Barcelona, 2000, pp. 175-176.

⁶Cf. J.M.ª DOMINGO BLAY, *La priorat de Sant Pere de Reus*, Reus, 1977, p. 45 (transcriu al final una còpia de l'arxiver setcentista Celdoni Vilà de la concessió de 1326, amb les corresponents ordinacions, traduït tot al català); J. BLANCH, *ob. cit.*, p. 23.

A l'època de creació de la dita Comunitat, Reus era una vila bastant poblada i amb suficient potencial econòmic (la mateixa butlla papal s'hi referia com a lloc populós i abundant de rendes) com per poder fer viable el manteniment d'una col·lectivitat d'aquest tipus. En el context del Camp de Tarragona, només les localitats més desenvolupades com Valls i la Selva, a banda de Reus, van arribar a tenir agrupacions d'aquest tipus, almenys pel que fa a l'època que tractem aquí⁷. El que resulta un xic més sorprenent és que de totes les parròquies del Camp sols la de Reus aconseguí l'ascens a priorat, a la qual cosa s'hi afegiria temps després (s.XV) el títol de col·legiata.

Durant cent-seixanta anys, la dita Comunitat de Preveres fou l'únic col·lectiu religiós existent a Reus. A diferència d'altres localitats de l'entorn, Reus restà al marge de l'expansió dels ordes religiosos per la Catalunya Nova⁸; per això, cal esperar a les acaballes del segle XV, a propòsit de la fundació del convent franciscà de Jesús⁹. Això no obstant, i pel que fa almenys a finals del segle XIV, es pot documentar la presència d'algun frare¹⁰; a banda d'aquest, també tenim esment d'alguns clergues (tonsurats), que probablement devien estar domiciliats a casa dels seus familiars¹¹. Es tractaria, en tot cas, de poques persones, i alguns d'ells potser ni tan sols farien residència contínua; semblantment, no tots els preveres devien fer

---

⁷Segons sembla, la Comunitat de Preveres de la Selva devia constituir-se abans que la de Reus, per tal com el 1318 ja hi havia nou capellans, a més del rector; cf. J. PIÉ, *Annals inèdits de la vila de la Selva del Camp de Tarragona*, Tarragona, 1984, p. 612.

⁸A banda de la ciutat de Tarragona, podem tenir en compte el cas de Valls, on consta l'establiment de dos ordes: antonians i carmelites. Aquests últims fundaren el seu convent el 1321. No en va, era una vila més populosa i més ben situada com a lloc de trànsit, en la ruta Tarragona-Lleida, via Montblanc.

⁹A partir d'aleshores sorgiren nombroses disputes entre els franciscans i la Comunitat de Preveres, que van veure els conventuals com a competidors tant en el pla espiritual com en l'econòmic; sobre la fundació i la història d'aquest convent, vegeu J. ALSINA, *El convent de Sant Francesc, de Reus (1488-1835)*, Reus, 1985.

¹⁰Concretament de Guillem Bruc, que a més de prevere era de l'orde del Sant Sepulcre, i que algun cop trobem actuant en nom de la Comunitat de Preveres. Molt possiblement, el susdit Bruc estaria relacionat amb la casa que aquest orde tenia a Valls.

¹¹Així, per exemple, el 1422, junt a la nòmina dels preveres, s'indiquen els noms de dos clergues tonsurats: Pere Guasc i Bernat Calvet. El primer ja figura al cap de dos anys com a prevere de la Comunitat.

La condició de tonsurat fou motiu de moltes polèmiques, ja fos amb l'administració reial o amb la municipal, en tant que permetia gaudir de privilegis i exempcions similars a les dels sacerdots; en parla J. MUTGÉ, *Entorn de l'ocupació de càrrecs públics i de la pràctica d'oficis artesans per part dels clergues al segle XIV*, "Anuario de Estudios Medievales", 28 (1998), pp. 823-24.

estada a la vila de forma permanent, tot i el precepte establert en el moment de la constitució de la Comunitat, el 1326.

En principi, el fet de pertànyer a aquesta Comunitat implicaria tenir domicili propi, però hi podia haver qui estigués instal·lat a l'alberg d'un altre. A partir de les estimes conservades a Reus comentarem alguns aspectes tocants als albergs declarats pels preveres i llur valoració. Naturalment, també trobem preveres prenent part en el mercat immobiliari: podem esmentar el cas de Guillem (o Pere?) Vallfogó, beneficiat a Reus, que havia adquirit un alberg que en el passat s'havia utilitzat com a bordell¹².

Amb domicili propi o sense, el problema de l'absentisme també planà damunt aquesta comunitat, malgrat, doncs, l'estatuït a la butlla de creació. Al segle XV trobem plantejades algunes dissensions, si més no, respecte dels preveres prebendats que, trobant-se absents de la vila, no podien complir personalment amb els serveis corresponents¹³. A finals del mateix segle, qui es trobava absent de la vila era el mateix prior, Andreu Bertran, aleshores resident a la cort de Roma.

La Comunitat de Preveres de Reus no era un col·lectiu gaire nombrós. A més del prior (el primer, com hem dit en nota, fou Vidal Ferran), inicialment aquesta comunitat havia d'estar composta —teòricament— per cinc preveres, dos diaques i un sots-diaque. Aquest nombre de vuit, que les ordinacions de 1326 preveïen invariable, s'anà ampliant posteriorment, ja que, segons quin sigui el moment, trobem esmentats nou, deu o onze preveres (a les fonts documentals consultades tots s'indiquen com a preveres, sense especificar les diferents categories). De fet, si prenem com a referent el fogatjament realitzat el 1496, la vila que més població eclesiàstica (secular) consigna pel que fa al Camp de Tarragona és, justament, Reus (12), seguida de Valls (11), la Selva (8), Cambrils (4), Alcover, Constantí i Riudoms (cada una amb 3). Aquestes xifres contrasten amb els més de 80 eclesiàstics anotats

---

¹²El 1399, l'Oficial de Tarragona, Pere de Cases, ordenà al dit prevere de traspasar l'alberg en qüestió als jurats de Reus, els quals tenien intenció de rehabilitar l'edifici de nou com a hostal de les meretrus; AHAT, *Registra Negotiorum* (1397-99), caixa 6, núm. 13, fol. 67r-v.

¹³D'aquest problema se'n fa ressò una deliberació del Consell reusenc de 1444, en la qual fixava un termini als capellans per donar-los temps a instal·lar-se a la vila: "Determena lo Consell en lo fet dels capellans prevenders absents si serviran personalment llurs prevenders ho si seran forçats de renunciar, que per tal com lo senyor camarer volia que ells haguessen quatre mesos de spany, ço és, los prevenders absents d'enllestir-se llurs cases e llurs afers, e puys que servissen llurs prevenders d'aquí avant; en altre manera, que ell hi faria iustícia, axí que plau al Consell que los dits prevenders haïen los dits quatre mesos"; AHCR, Consell (1444-1466), fol. 6v.

a Tarragona¹⁴. Hom no comptabilitza aquí les comunitats conventuals, com la que ja s'havia establert a Reus.

En la història d'aquesta institució convé tenir present l'elevació de l'església de Reus al rang de col·legiata a partir de la butlla concedida el 1457 per Calixt III, el primer papa Borja, gràcies —segons sembla— a les gestions dutes a terme pel prior Llorenç Olives¹⁵. Coincidint potser amb aquesta nova situació, s'aproven uns nous estatuts per a la Comunitat de Preveres: en el respectiu fons se'n conserva un fragment, la transcripció del qual oferim a l'Apèndix d'aquest article [doc. núm. 3].

Aquestes ordinacions (contenen una quarentena d'ítems, en el fragment conservat) regulen una sèrie d'aspectes, sobretot pel que es refereix al compliment dels oficis divins, però amb al·lusions també a d'altres pràctiques religioses. Hi ha una sèrie de sancions pecuniàries imposades als incomplidors, entre altres formes de punició, com podia ser la pèrdua de l'aniversari. Aquestes multes oscil·len entre 2 diners i 20 sous, i el seu destí, quan s'indica, solien ésser les distribucions; la màxima pena prescrita (20 s.) era imposada als preveres que no participessin en els cants de les misses, essent una multa assignada en aquest cas a l'arquebisbe. Els preveres estaven obligats a assistir als consells, les deliberacions dels quals havien d'anotar-se en un llibre. Un altre capítol es refereix a l'elecció de càrrecs, sense precisar-ne cap, però les mateixes ordinacions fan al·lusió al procurador de la Comunitat, al lloctinent del prior i al normer —l'encarregat, entre altres coses, d'anotar les assistències de cada prevere als oficis—, així com també als plegadors o administradors de les rendes de l'església¹⁶.

És difícil dir què hi havia de novetat en aquestes ordinacions perquè molts aspectes ja devien formar part de la realitat quotidiana d'aquest col·lectiu religiós, si més no a tenor del que ja deixaven entreveure les ordinacions de 1326. Tot plegat es tractaria d'actualitzar la normativa preexistent incorporant una sèrie de precisions.

En tot cas, per poder parlar amb més propietat sobre la Comunitat de Preveres de Reus, caldria disposar d'un estudi més a fons que ara per ara està

---

¹⁴Cf. J. IGLÉSIES, *La població de les vegueries de Tarragona, Montblanc i Tortosa, segons el fogatge de 1496*, Reus, 1987.

¹⁵Aquest nom es dona a esglésies servides per un grup de clergues, regulars o seculars, reunits en capítol de canonges, a fi d'assegurar una celebració del culte tan solemne com a les catedrals; cf. N. NAZ (dir.), *Dictionnaire de Droit Canonique*, t. V, París, 1935-1965, p. 234.

¹⁶Alguns càrrecs podien ser acaparats per una mateixa persona: hom troba el mateix prior Llorenç Olives actuant algun cop com a procurador i ecònom de la Comunitat.

per fer. Aquí ens limitarem a comentar alguns aspectes del seu funcionament a partir de les informacions de què disposem, bàsicament extretes de la documentació local.

1. DRETS PARROQUIALS, BENEFICIS I CENSALS D'ANIVERSARIS

Com en tota altra parròquia, la renda principal era la primícia (els fruits, rèdits i collites pertanyents a la dita església de Reus, s'indica a l'acta fundacional del 1326). Des de temps enrera, s'havia estipulat que el cambrer n'havia de percebre una cinquena, deixant les quatre parts restants per al rector. Òbviament, arran de l'organització de la Comunitat de Preveres calgué dur a terme una redistribució: de tot el corresponent abans al rector, ara el prior es quedaria per a ell la tercera part d'aquella renda, mentre que els preveres podrien gaudir de les dues parts restants (segons el cronista J. Blanch, es farien tres parts: una per al prior, un altre per als prebenders i un altre per a les distribucions quotidianes). Al seu torn, cada prevere tindria adjudicada una porció, d'aquí el nom de porcioners o també parçoners.

Amb tot, la primícia no era l'únic dret parroquial que es cobrava. Els rectors (després priors) percebien l'anomenat dret de vànova, pels enterraments dels parroquians. Pels volts del 1273 és féu una avinença entre la universitat de Reus i el rector Bertran de Vilafranca, per la qual es convingué que aquella compraria o es faria càrrec dels 160 sous censals que es pagaven anualment a l'església i al seu rector "*pro lectis mortuorum et nuptiis*"¹⁷. Aquest "censal" estava soportat damunt una sèrie de béns emfitèutics, els possessors dels quals pagaven censos a l'església pels dos serveis parroquials indicats: defuncions i nocces¹⁸. Tot això incumbia tant els habitants de Reus

---

¹⁷Tal avinença fou subscripta en temps de l'arquebisbe Bernat d'Olivella i del cambrer Guillem de Banyeres. Ja el 1274 consta una venda realitzada als procuradors de la universitat d'un tros de terra per mor dels llits mortuoris i les núpcies; AHCR, Pergamins, carpeta "Religiós", doc. núm.5. El 1300, el rector Pere de Bellví reconegué als jurats que havien comprat íntegrament els dits 160 sous censals; AHCR, Protocols (1300), s.f.; 2-I; al pacte de 1272 o 1273 s'hi referia E. GORT, *La cambreria de la Seu*, pp. 232-233.

¹⁸En el cas concret de les nocces, el rector mostrava la seva conformitat mitjançant la seva benedicció als esposos.

com també els de Castellvell i Almofter. Durant un cert temps, el municipi assumí l'administració, doncs, dels béns acensats per aquella raó¹⁹.

El 1339 es va fer un altre acord entre la universitat i el prior pel dit dret de vànova (*"super vanova sive vanovis personarum extraneorum que elegunt sepulturam in cimiterio dicte ecclesie et que ibidem sepeliuntur"*): així, mentre els enterraments dels habitants de Reus es consideraven francs del dit dret (en virtut, si més no, de l'anterior pacte?), les persones de fora que volguessin ser enterrades a Reus haurien de pagar a l'església 5 sous, de la qual cosa n'eren eximides les que eren pobres²⁰; així mateix, també es fixaven les tarifes que havia de percebre l'església pels inventaris dels moribunds, tarifes depenents del lloc on es fessin, si a Reus o a Castellvell/Almofter²¹.

El cens de la vànova (o dret de parroquiatge) el trobem consignat en els comptes de clavaria del segle XV (si més no, d'ençà el de 1443), xifrat aleshores en 3 lliures i mitja: era satisfet per Nadal al prior o als plegadors dels censos del Priorat. Encara es pagava el 1485, quan es plantejà una polèmica davant l'intent del municipi de redimir-lo, cosa que no fou acceptat pels preveres i finalment es convingué (6-IV-1487) que es continuaria pagant perpetuament, bo i atribuint a aquest cens un caràcter irredimible²².

A banda del susdit dret parroquial i de la percepció de rendes agràries o de censos d'altra mena, una de les principals ocupacions dels preveres era administrar els beneficis, que implicaven la prestació d'una sèrie de serveis espirituals a l'església, o sigui, la celebració de misses pels difunts que havien instituït tals benifets o capellanies (en aquest darrer cas, si el benefici es fundà per construir un altar o capella). A Reus, les primeres referències documentals a la institució de beneficis daten de principis del segle XIV; una trentena d'anys més tard, coincidint amb la creació de la Comunitat, ja n'hi devia

---

¹⁹Així, per exemple, el 1354 els jurats establiren a Pere Bagà un pati de cases, pel qual es pagava cens a l'església i al seu prior *ratione lectorum*; AHCR, Protocols, s.f.; 15-V. El 1374, o pels volts d'aquest any, els jurats de la vila, atenent al deute que tenien contret amb el prior i capellans pels llits (i vànova) mortuoris, efectuaren el traspàs massiu a favor d'aquells de tota una sèrie de censos que diversos particulars satisfien al municipi per diversos béns, tots els quals estaven localitzats al carrer dit precisament de Sant Pere.

²⁰En els testaments reusencs del s.XIV, estudiats per D. Piñol, la informació sobre el lloc de la sepultura se sol especificar en molt pocs casos; vegeu D. PIÑOL, *A les portes de la mort: religiositat i ritual funerari al Reus del segle XIV*, Reus, 1998, p. 117.

²¹AHCR, Protocols (1332-1339), s.f.; 4-VI-1339.

²²AHCR, Protocols (1487), s.f.; 6-IV.

haver uns quants instituïts (com a mínim quatre²³) per dotar alguns capellans. Ells mateixos podien fundar beneficis, com fou el cas dels dos instituïts per Pere de Bellví —darrer titular de la rectoria, abans de la creació del priorat—, sota l'advocació, respectivament, de sant Andreu i de santa Eulàlia²⁴. Com se sap, tals beneficis quedaven gravats per les dècimes papals: a propòsit de les taxacions efectuades durant el bienni 1354-1355 apareixen registrats 9 beneficis adscrits a l'església de Reus²⁵. Justament, entre les correccions introduïdes *a posteriori* a les ordinacions de 1457, es preveia assignar alguns guanys comunitaris al pagament de les dècimes o d'altres subsidis eclesiàstics²⁶. Més endavant veurem si tals rendes també van poder ser gravades per les contribucions municipals.

El fet de ser prebenders a l'església de Reus no era cap impediment per ocupar càrrecs en altres llocs²⁷; així mateix, aquests preveres podien ser possessors de beneficis instituïts tant a la vila com en altres localitats. Com a simple botó de mostra, podem presentar el següent llistat, de principis de l'any 1445²⁸:

---

²³Segons la relació subministrada per J.M. DOMINGO, *ob. cit.*, p. 48.

²⁴Aquesta darrera advocació no sembla fortuïta tenint en compte que, d'ençà el 1314, compartí la rectoria de Reus amb una canongia de Barcelona. Dels diversos beneficis fundats al llarg del segle XIV, n'hi hauria almenys 9 (segons E. Gort) posats sota l'advocació de sant Pere. Si més no, al segle XIV, la parròquia canvià la titulació primitiva (de Santa Maria) per la de sant Pere. Això significaria que ja existia una gran devoció entre els reusencs per aquest sant, com pretèn mostrar el referit historiador local.

²⁵Es tractava, concretament, de 2 quartons i 6 capellanies, a banda d'una capellania instituïda a l'Hospital (de Sant Joan); cf. J. TRENCHS, *Los diezmos de la diócesis de Tarragona (1354-1355)*, "Miscelánea de Textos Medievales", 2 (1974), pp. 29 i 47.

²⁶Aquest és un tema que caldria abordar a part. A tall d'exemple, podem dir que, tocant a la dècima biennal de 1350-1351, el prior de Reus pagà un total de 720 sous, un xic per sota del que correspongué al rector de Valls (740 sous), ambdós seguits a distància pel rector de la Selva (440 sous). Tal quantitat representa un 10% del que pagaren les esglésies parroquials del Camp de Tarragona (n'hi havia més d'una trentena, a banda de les esmentades); ACA, RP, reg. 1780, fols. 6r-8v.

²⁷Com a prebender de l'església de Reus figura Francesc Bernat, que passà a ser rector de l'església de Montroig. Un altre prebender, Joan Saio, figura com a rector de Marçà. Ambdós surten registrats a les estimes de 1445 posseïnt albergs a Reus.

²⁸AHCR, Protocols (1445), fols. 19v-20r.

Prevere	Benefici (nom del fundador/a)
Bernat de Bellvei, prev.	Pere Çaberló
Guillem Bruc, prev.	en Perelló
Francesc Bernat, prev.	Ramon Ferrer
íd.	Francesc Bernat (parent?) ²⁹
Llorenç Olives, prev.	en Guiu ³⁰
Guillem Litrà, prev.	(no indica)
Berenguer de Bellvei, prev.	na Salelles [Ramoneta, muller de Guillem de Salelles]
Arnau Salvat, prev.	na Galvanya
Joan Saio, prev.	en Pasqual
Antoni Barral, prev.	Berenguer Marcó
Altres beneficiats:	
el fill de Llorenç Forès	Bartomeu Mir
Andreu de Bellvei, clergue (absent)	na Barquera
Ramon Bertran (absent)	Berenguer de Cases [prev.]
Gabriel Alamany	n'Alamany
Joan Clergue, clergue	Guillem Litrà [prev.]

Com es veu, en el llistat que presentem no hi figura el prior. Tanmateix, era aquest qui, amb l'autorització del cambrer, donava possessió dels beneficis que quedaven vacants per la mort dels beneficiaris³¹. En l'acte protocol·laritzat el 6 de març del mateix any, a l'hora de completes, davant el portal major de l'església, en presència de varis testimonis, es llegí una carta del cambrer sobre la col·lació del benefici que havia estat del prevere Berenguer de Bellvei en favor de Joan Clergue, tonsurat, i acte seguit el prior (Bernat Siurana) li atorgà la possessió d'aquest benefici³². No fou l'únic canvi produït aquell any: a la mort del prevere Antoni Barral, el seu benefici s'adjudicà a Pere Guasc, amb la qual cosa s'ordenava també als censalers i emfiteutes que hi eren concernits d'obeir al nou titular³³.

²⁹Instituït a l'església de Cambrils.

³⁰Instituït a l'església de Natzaret de Tarragona.

³¹A la butlla de 1325 s'indica expressament que havia de ser el cambrer qui s'ocupés de la col·lació de beneficis.

³²AHCR, Protocols (1445), fols. 32r-v.

³³AHCR, Protocols (1445), fols. 89v-90r. L'esmentat Pere Guasc era vicari de Gratallops.

L'obtenció d'un benefici o prebenda era una peça clau del sistema organitzatiu de la Comunitat. Un dels capítols de les ordinacions de 1457 subratlla la importància de tenir adscrit algun benefici, sense la qual cosa no es podia prendre part en la repartició dels guanys de la Comunitat. Per una altra font documental, ens consta que cada prevere que obtingués un benefici o prebenda a l'església de Reus havia de donar a la Comunitat 50 sous³⁴.

Com moltes altres institucions religioses de l'època, la dita Comunitat també esdevingué perceptora de censals morts. Aquest fenomen emergeix a finals del Tres-cents: així, per exemple, el 1396 els jurats de Reus varen vendre al prior Pere Gili i a la Comunitat de Preveres 10 sous censals per un capital de 200 sous (a una taxa d'interès del 5 %, per tant), a compte, però, de l'aniversari d'Angelina, filla de Bartomeu de Marca. El 1412 registrem la venda d'un altre censal a favor de la Comunitat de Preveres per un capital similar (280 s.) i un tipus d'interès igual a l'anterior³⁵. La Comunitat disposava, doncs, de capitals no gaire elevats per poder invertir en el negoci censalístic. Com a exemples més tardans, podem referir-nos als tres censals venuts pel municipi el 1463 —en el context de la guerra civil catalana— al prior Llorenç Olives (“a ops de les distribucions”) per un capital global de 67 ll.³⁶ Altres rendes, però, haurien estat obtingudes de les deixes testamentàries de particulars, cosa que devia ser esperonat per la pròpia Comunitat. Ja fossin de municipis o de privats, els capellans de Reus arribarien a acumular un nombre considerable de rendes.

A hores d'ara, coneixem bastant bé la situació del municipi reusenc pel que fa a les diverses pensions que havia de satisfer a l'església de Reus, en alguns casos a compte de diversos aniversaris. En els llibres de clavaria del segle XV s'hi fa referència amb diversos noms: “censal del Priorat”,

---

³⁴AHCR, Manuals (1454-1461), s.f.; 28-VII-1458. Tal precepte també devia formar part d'aquestes ordinacions, que només coneixem parcialment.

³⁵Exemples registrats a l'estadística elaborada en el nostre estudi; J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic en dues viles del Camp de Tarragona: Reus i Valls, segles XIV-XV*, Barcelona, 2001, pp. 830-839.

³⁶Amb pensions, respectivament, de 23 s. 9 d., 17 s. 1 d. i 15 s.; AHCR, Protocols (1463), s.f.; 27-IV/8-VII/30-XII. A banda del municipi de Reus, tenim registrades vendes efectuades per part d'altres municipis de la zona a favor del mateix priorat, com ara el censal venut el 1458 pels homes de Castellvell per un capital de 7 ll. o el que vengué la universitat d'Alforja el 1467 per 100 ll., entre altres exemples que es podrien anar afegint.

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

“distribucions” o “percaços”³⁷. La dita Comunitat de Preveres s’acabà convertint (al segle XV, quan ja s’havia superat a nivell generacional la primera etapa d’expansió del censal) en un dels principals censalistes del municipi, si més no en el que major nombre de pensions rebia, encara que normalment es tractés de petites quantitats; d’això en donen constància (a banda dels comptes de clavaria) els diferents capbreus de censals que es conserven d’aquell segle.

Podem prendre com a exemple el de 1455: en aquest moment, la Comunitat de Preveres rebia del municipi una dotzena de pensions (a més del dret de la vànova³⁸) sumant un total de poc més de 8 lliures. Com hem dit, es tracta de petites quanties (no es pot dir el mateix pel que fa a les pensions cobrades per alguns preveres en concepte de benifets, que sumen 28 ll. i escaig). El 1480, segons un altre capbreu, el nombre de pensions percebudes per la Comunitat ja era d’una vintena, cosa que situa la suma global a 16 ll., mentre les pensions dels benifets es mantenia igual que el 1455. Respecte del total de pensions satisfetes pel municipi, el que percebia la Comunitat de Preveres passà del 7% (1455) a prop d’un 9% (1480), percentatges que serien un xic més alts de comptar-hi també el dret de la vànova. No era, ben mirat, una part gaire important del pastís del censal, però tot plegat, ¿serviria com a contrapartida al que els preveres havien de satisfer individualment al municipi en concepte de contribucions?

Justament, el nostre interès primordial, a l’hora de redactar aquest article, és passar revista a les relacions fiscals establertes entre aquest col·lectiu i el municipi, semblantment al que ja vàrem fer anteriorment pel que fa al clergat de Valls. En aquest cas, aportarem una sèrie de documents sobre les diferents concòrdies i sentències donades en el corresponent conflicte sostingut amb els dirigents municipals que encara ara creiem que són de gran interès, en tant que ofereixen informacions precioses sobre el funcionament de la fiscalitat municipal³⁹. La documentació reusenca, sense ser tan rica com

---

³⁷Anomenats percaços o esdeveniments de l’església, incloent-hi tant aniversaris o misses de difunts, com també extremuncions i lletanies *et aliorum percaciorum*, segons s’indica en un llibre notarial del 1379.

³⁸No hi comptabilitzem el “dret de vànova” o “parroquiatge/parroquianatge” (3 ll. i mitja), que el municipi satisfia al Priorat en funció dels pactes al·ludits més amunt. Aquest dret sempre figura consignat en aquests capbreus com un “censal” més.

³⁹Vegeu J. MORELLÓ, “*De contributionibus fiscalibus*”: els conflictes entre el municipi de Valls i la Comunitat de Preveres, “*Anuario de Estudios Medievales*”, 29 (1999), pp. 689-729, amb un apèndix on figura la transcripció dels textos d’alguns dels pactes i sentències relatives a la contribució dels preveres. La problemàtica fiscalitat vinculada a aquest col·lectiu també es posa

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

la vallenca, és igualment interessant per poder estudiar la problemàtica fiscal plantejada a l'època. Ambdós processos són bastant sincrònics pel que fa a la datació de les successives concòrdies i sentències donades a una i altra localitat. Es tracta, si més no, de dos processos afins, en el transcurs dels quals s'arribaren a plantejar problemes similars, la qual cosa ni molt menys acabà per configurar un mateix règim fiscal, així pel que fa a les solucions proposades o a les que finalment foren adoptades a cada lloc, tot i que parlem de dues viles ubicades en un mateix àmbit jurisdiccional i sotmeses a una mateixa autoritat eclesiàstica. Òbviament, en la present anàlisi podem tenir en compte tot allò que ja vam exposar referent a Valls, afegint-hi, a tall més puntual, algun altre exemple. També ens interessarà analitzar, al final de tot, el grau de participació de la clerecia local en l'engranatge fiscal del municipi.

2. PROCÉS DE DEFINICIÓ DEL RÈGIM FISCAL DELS PREVERES ENVERS EL MUNICIPI REUSENC

Com se sap, l'etapa més problemàtica, fiscalment parlant, fou la segona meitat del segle XIV; per a ser més precisos, el període comprès entre 1340 i la primera dècada del segle XV. No cal insistir aquí en el procés —ja bastant conegut— de com es produí la consolidació del sistema fiscal dels municipis, arran de l'increment de la pressió fiscal, i del consegüent endeutament municipal⁴⁰. Les estratègies dutes a terme pels municipis cercaren involucrar el màxim nombre de contribuents potencials, com ho eren tots aquells religiosos locals que també es beneficiaven d'alguns dels serveis comunitaris sufragats per l'ens públic. La baixa clerecia, a diferència dels alts jerarques, hagué de fer front bastant sovint a les reclamacions tributàries dels municipis: el fet d'al·legar la condició jurídicament privilegiada de pertànyer a l'estament eclesiàstic o d'estar adscrit a un for o jurisdicció diferent dels laics, no fou suficient escut protector per poder eludir algunes de les càrregues fiscals que se'ls exigia a instàncies municipals. Assistim, així doncs, a un estira-i-arronsa, durant el qual calgué cedir en alguns casos mentre hom es

---

de manifest en els treballs de F. SABATÉ, *L'església secular catalana al segle XIV: la conflictiva relació social*, "Anuario de Estudios Medievales", 28 (1998), pp. 757-788; i J. MUTGÉ, *Sociedad laica y sociedad eclesiástica en Cataluña (siglo XIV). Aportación a su estudio*, "Aragón en la Edad Media", XIV-XV, Zaragoza, 1999, pp. 1185-1197, espec. en el darrer apartat.

⁴⁰Per a tot això ens remetem al nostre estudi: J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic*, amb les corresponents remissions a altres estudis

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

mantenia inamovible en altres. El resultat de tot plegat fou la creació d'un estatus fiscal diferenciat, que se sustentava en un tracte de favor, almenys si es compara amb la tributació exigida als laics; no obstant això, per als municipis seria tot un èxit aconseguir involucrar els clergues en la fiscalitat municipal. Ara bé, aquesta lluita tingué resultats diversos segons el lloc; convé per tant de fer un seguiment cronològic en cada cas.

Com arreu, és al llarg del segle XIV quan veiem aflorar els debats més punyents entre el clergat i els municipis, donant peu al sorgiment, ací i allà, de nombrosos conflictes que van haver de ser solventats per la via de l'entesa o per la via judicial, és a dir, per mitjà de concòrdies o bé per mitjà de sentències. En el cas de Reus, aquests conflictes es relacionen bàsicament amb les contribucions de tipus directe, i sobretot pel que fa a la percepció de les talles:

a) La contribució en les talles i onzens

El primer pacte que coneixem establert entre el municipi i la Comunitat de Preveres data del 19 d'agost de 1339, arran d'algunes controvèrsies de les quals no en sabem els motius concrets: "per raó de talles e qüestions que es fan en dit lloc", diu el document [vegeu Apèndix, doc. núm. 1]. No en va, a nivell local, durant la dècada de 1330 hi hagué una gran activitat en la col·lecta de talles per diversos motius⁴¹.

Segons aquesta concòrdia, en la contribució dels preveres a les talles hi havia dos tipus de restriccions: únicament ho havien de fer en aquelles exaccions que tenien un caràcter veïnal (no es donen més precisions sobre això), i, d'altra banda, només pels seus béns seients i censals (o sigui, pels censos que rebien damunt les propietats), restant exclosos els béns mobles. Encara més, llur taxació també seria diferent a la resta de la població, ja que només serien taxats per la meitat dels gravàmens imposats als laics⁴². Per últim, es comminava als jurats i prohoms de la vila a informar-los sempre de

---

⁴¹Ja fos a compte de les demandes reials o per despeses d'altra mena: entre el 1329, en què es va haver de pagar el bovatge reclamat per Alfons el Benigne, fins al 1339, any de la primera transacció que es va fer pel rescat d'aquest impost, s'inclouen altres pagaments, per exemple, per costejar els plets sostinguts entre els pobles del Camp i la ciutat de Tarragona; vegeu J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic*.

⁴²Així, si la taxa general era de 5 s. per milenar, la dels preveres seria a raó de 2 s. i mig; si la general era de 10 s. per milenar, els preveres contribuïrien per 5 s. Com es fa avinent, s'al·ludeix a taxacions però encara no a estimacions de béns, la qual cosa s'acabà regulant posteriorment.

la taxa que fos acordada a nivell general, per tal d'assegurar-se que no se'ls faria contribuir més del que els pertocava segons el pacte establert.

Podem comparar aquesta situació amb la dimanada de la concòrdia establerta a Valls pocs anys després (1342) amb la respectiva Comunitat de Preveres. Doncs bé, tot sembla indicar que el grau de subjecció fiscal seria més elevat en el cas dels religiosos vallencs: en primer lloc, perquè aquests altres havien de contribuir en tot tipus de talles (només es feia una excepció amb aquelles que obeïssin a motius criminals); pel que fa a la base imposable, havien de tributar per tot tipus de béns, àdhuc pel moble; tocant a taxacions⁴³, la situació variava: per alguns tipus de béns (immobles i censals) havien de ser taxats igual que els laics, mentre que pel moble i pels censals d'aniversaris s'estipulaven taxes diferenciades, bastant elevades pel que fa als benifets.

També a Cervera, amb anterioritat a la Pesta Negra, s'havia emès una sentència segons la qual els clergues havien de contribuir amb una determinada taxa en totes les qüestions i comuns de la vila, "*tam ratione patrimonii quam ratione beneficiorum*". La polèmica es plantejà en relació als beneficis i altres béns (probablement els adquirits de laics), pels quals els clergues d'aquella vila consideraven que n'havien d'estar exempts, d'aquí que el dictamen reial donat el 1359 els obligués a contribuir segons el que ja era disposat en aquella sentència⁴⁴.

El règim fiscal establert a la Selva del Camp sobre els capellans presenta també particularitats: així, segons una concòrdia establerta a principis del 1354 amb l'aprovació tant de l'arquebisbe com del paborde, senyor d'aquesta vila, els preveres selvatans haurien de contribuir en totes les talles que es fessin "per coses comunes", en tot allò, per tant, que fos profitós a tothom, laics i clergues, la qual cosa es referia a obres públiques de tot tipus (d'església, ponts, murs, etc.). Aquestes talles havien de ser satisfetes íntegrament, com ho feia qualsevol llec (i segons el sistema per sou i per lliura); en canvi, en contribucions d'altre índole només se'ls faria pagar "mitja questia", o bé per la meitat dels seus béns patrimonials; per béns adquirits que ja eren contributius, es mantindria el mateix règim fiscal. Per fer les taxacions

---

⁴³La fórmula emprada tant a Valls com a Reus era "pro milanario" (per cada mil sous d'imposable).

⁴⁴"cum quelibet bona ad suum possessorem secundum iusticiam cum suo onere transferantur seu debeant transportari"; cf. M. TURULL ET ALII, *Llibre de Privilegis de Cervera (1182-1456)*, Barcelona, 1991, pp. 231-232.

i també a l'hora de retre compte de les dites talles o qüestions havien de ser cridats o convocats per part del municipi.

Comparat amb la Selva, la situació dels capellans reusencs sembla més laxa: mentre a Reus només havien de contribuir per mitja talla, cosa que només concernia les talles veïnals, a la Selva, quan es tractava de talles veïnals (o comunes), havien de contribuir-hi íntegrament, mentre que en altres talles ho farien "en partida"⁴⁵; en ambdues viles, el moble quedava exclòs de contribució, de manera que només es pagaria per l'immoble (sobre els censals, a la Selva no s'esmenta res).

A Reus, la concòrdia de 1339 hauria estat vigent durant bona part del segle XIV, almenys fins a les sentències emeses a finals del mateix segle. Això no obstant, durant aquest període es plantejaren altres qüestions d'índole fiscal. A la dècada de 1350 féu irrupció el tema de la contribució de les capellanies (d'això no s'indicava res al pacte de 1339). Així, el 1356 es documenta el refús dels preveres a contribuir pels beneficis que rebien, la qual cosa propicià la intervenció de l'Oficial de Tarragona; aquest, a instàncies dels collidors d'una talla, dictà una ordre per la qual eren obligats a contribuir a compte de les capellanies que administraven. Hom especifica les quanties adjudicades a cada una, que oscil·len entre 15 i 30 sous⁴⁶. Ignorem com s'hauria fet la taxació d'aquests beneficis, si, doncs, s'aplicaria la reducció a la meitat postulada el 1339.

En tot cas, segons la concòrdia d'aquest any, els preveres de Reus també havien de contribuir pels censals. Coneixem sengles missives intercanviades entre un prevere de la vila i Miquel Metge, mestre cirúrgic oriünd de Reus però desplaçat a Sant Mateu, a propòsit de la reclamació que els feien els jurats reusencs sobre la renda que el segon rebia del primer:

"vós, Arnau Maçot, sényer, fets a mi XXX s. de senç, en special sobre una triya e alberch vostres, e en general sobre tot quant aveu franchs de totes questes e talles e totes altres coses; are los jurats demanen a mi talles per

⁴⁵A propòsit de les valies confeccionades en aquesta vila el 1404, consta que havien de contribuir, almenys pel que fa a alguns preveres, per només mig patrimoni.

⁴⁶Per ordre descendent: la capellania de Guillem Litrà (30 s.); les de Bartomeu Mir i de na Mostera (20 s.); les de na Galvanya i d'en Pasqual (16 s.); i la d'en Mercer? (15 s.); AHCR, Protocols (1356), s.f.; 13-II. A propòsit de la dècima recaptada els anys 1354-1355, apareixen inscrits, pel que fa a Reus, diversos beneficis amb les corresponents taxes contributives, però només consta que haguessin pagat de manera efectiva els dos beneficis anomenats "quartons" (eren els més gravats) i una capellania (la instituïda per Pere de Bellvís, que fou rector de Reus), en aquest cas pel que fa a la primera paga però ja no pel que fa a la segona; cf. J. TRENCHS, *Los diezmos*, pp. 29 i 47.

rahó dels dits XXX s., perquè requir a vós que, sots vertut del sagrament, lo qual avets fet en la carta del stabliment per mi a vós de les dites coses feyta, paguets e satisfçats als dits jurats de les dites talles segons que sots tengut”;

Resposta del dit prevere: “Jo só prest e aparellat de satisfer als dits jurats per nom vostre quantes per rahó dels dits XXX s. censals de les dites questes e talles, e entén que los jurats no han res a vós que demanar si no a mi qui tench les propietats, perquè de continent jo só prest e aparellat de pagar als dits jurats tot ço que en les dites talles me tanguen si a pagar hi dech, mes emperò jo entén a ésser franch d'aquesta talla e d'altres segons una carta condicional que és entra la universitat del loch de Reus e los preveres de la sgleya del dit loch”.

Hom al·ludia en aquesta última frase a la concòrdia de 1339? Com es veu, a qui els jurats reclamaven les talles era al perceptor del cens i no al qui el satisfieia, malgrat el que declarava el prevere. Aquest, en tot cas, hauria de pagar pels béns que tenia. Ara bé, atès que s’invocava el caràcter “franc” d’aquestes possessions, molt probablement quedaria alliberat de contribució. Òbviament, seria interessant de saber l’opinió dels jurats en aquesta qüestió, en el sentit de si haurien estat d’acord o no amb les consideracions expressades pel susdit prevere.

A partir de la dècada de 1360 un altre cavall de batalla foren les contribucions reclamades per sufragar les fortificacions. El 1369, els preveres reusencs refusaven contribuir a les obres dels murs, o sigui, a les talles destinades a costejar la despesa d’aquestes obres. Aquestes talles eren de caràcter veïnal (o com a tals caldria considerar-les) i per tant, segons l’establert el 1339, calia que també els preveres tributessin. L’Oficial de Tarragona cità el prior i preveres de Reus perquè compareguessin davant seu per exposar els seus motius, si és que en tenien, per no voler contribuir⁴⁷. Com es veu, l’autoritat eclesiàstica semblava posicionar-se més aviat a favor dels interessos del municipi. Malgrat la reticència inicial, tot sembla indicar, a partir del que trobem documentat després, que els preveres haurien hagut de

---

⁴⁷AHAT, Reg. Neg. (1369), c. 2, 4d, fols. 34 r.-v. La reforma d’ampliació de la muralla s’inicià pròpiament el 1374, però ja durant la dècada de 1360 es van començar a fer actuacions sobre la muralla antiga: sobre això, vegeu J. MORELLÓ, *Reus i la muralla del segle XIV: procés constructiu i finançament de l’obra*, Reus, 2003.

contribuir, com també s'obligà a fer-ho als de Valls; de fet, a tot arreu on es plantejà la qüestió s'optà per sotmetre'ls a tributació⁴⁸.

El 1388 els jurats, atès que estaven molt ocupats en altres afers, encarregaren a un altre prohoms (Arnau de Montroig) que fes les demandes fiscals als preveres de Reus que tenien possessions al terme, o sigui, dels seus albergs i altres béns seients⁴⁹. El setembre del 1391 ja havien estat elegits alguns prohoms per realitzar l'estima dels béns dels preveres, per la qual cosa se'ls pregava que actuessin segons el que s'esperava d'ells: “perquè vos requerim que vosaltres façats açò que lo senyor Oficial [fra Pere de Cases] vos mana en la letra...”⁵⁰. Al novembre ja es posa de manifest el plet que s'havia encetat entre el municipi i la Comunitat per les talles que els demanaven. Això no obstant, la qüestió s'havia originat especialment per la contribució de l'onze (ens trobem dins del segon període d'arrendaments iniciat el 1388): alguns dels arrendataris o col·lidors d'aquest impost reclamaven als preveres que paguessin, per tal com ja ho havien d'haver fet⁵¹. A banda dels arrendataris, també el síndic de la vila, Pere Forès, els comminà en el mateix sentit, en aquest cas invocant una sentència —que no tenim localitzada— que havien donat el prior de Roda i micer Andreu Terré, jurista tarragoní. Pel que sembla, doncs, ja havien estat condemnats a contribuir en els onzens. Els preveres, per boca del seu procurador, Guillem Bruc, respongueren que pagarien l'onze tan sols si aquest era imposat per l'obra dels murs i valls; de passada, tal declaració pressuposa que aquest motiu de

---

⁴⁸A Manresa, també el 1369, davant una qüestió similar plantejada amb els eclesiàstics de la ciutat, fou disposat que contribuïssin com ho feien els clergues de Barcelona, Lleida, Girona, Vic i altres llocs en llurs respectives ciutats i viles; cf. M. TORRAS (ed.), *El Llibre Verd de Manresa (1218-1902)*, Barcelona, 1996, pp. 253-54; citat per M. TURULL, *El impuesto directo en los municipios catalanes medievales*, dins *Finanzas y fiscalidad municipal*. “V Congreso de Estudios Medievales”, León, 1997, p. 99, n. 83.

⁴⁹De cara al pagament de peïtes, qüesties i altres drets de la universitat, diu el document que restà inacabat, per això mateix no sabem si es portà a efecte; AHCR, *Protocolos* (1388), s.f. Sigui com sigui, es confirma una de les clàusules del 1339, és a dir, que tals demandes no concernien els béns mobles.

⁵⁰AHCR, *Protocolos* –llibre de protests (1391-1393)-; 5-IX. Al llibre de comptes de 1391 es pagà a Pere Çabelló “per regir lo manifest sobre açò que demanaven als capellans”.

⁵¹Del 18 de novembre (any 1391) data una requesta feta per Guillem Salelles, comprador de l'onze del vi de 1388, perquè paguessin pel vi que vendrien aquest any; semblantment, Arnau de Montroig els reclamava onze de les olives que haguessin collit de l'any passat, quan tenia dit onze. La resposta dels preveres era condicional: que així ho farien en el cas que hi estiguessin obligats; AHCR, *Protocolos* –llibre de protests (1391-1393)-, s.f.

contribució ja era plenament acceptat. A més, reclamaven als jurats que els fos mostrada la concessió de l'onzè que havien obtingut del cambrer⁵².

Com a Valls, també aquí s'hi anaren afegint altres qüestions. A l'abril de l'any següent, els síndics de la universitat presentaven al prevere Berenguer Brugar una lletra de citació de l'Oficial de Tarragona, en la que s'informava que els preveres, segons la sentència (probablement en referència a la ja indicada abans), havien de contribuir pels béns que els pervinguessin, llevat dels beneficis (*exceptis dotilibus beneficiarum*)⁵³. Més concretament, el dit prevere havia de contribuir (*in magna summa*) per certs béns que li havien pervingut durant el temps en què la universitat era obligada en 50.000 sous o més. A propòsit d'això, s'havia calculat (*per mensura bonorum facto retro compoto*) la quantitat del deute que tenia contret envers el municipi, que era de 24 ll. 6 s. 8 d. A més, durant els trenta anys que feia que el dit prevere posseïa aquells béns, li tocava pagar per l'interès d'un censal que la universitat havia venut a compte d'aquell important deute (60 ll. o més); i, d'altra banda, tenia consignat un altre deute per les obres dels murs i altres càrregues patrimonials (50 ll. 3 s. 9 d.). Fent suma de tot, li tocava pagar 134 ll. 10 s. 5 d., una quantitat força important tenint en compte que afectava una sola persona.

El 17 d'agost del mateix any l'Oficial Pere de Cases donava permís a la Comunitat de Preveres perquè poguessin fer una avinença a compte de llurs béns, a despit de l'anterior sentència⁵⁴. Entretant, a principis de setembre, el mateix Oficial escrivia al prior de Reus prorrogant el temps durant el qual es podrien fer les valoracions i taxacions dels seus béns per part de dos preveres elegits conjuntament amb dos prohoms de la vila, en tant que encarregats de repartir una talla destinada a pagar les obres dels murs (aleshores en plena reforma); i això perquè els preveres consideraven que el termini que s'havia donat era massa breu per poder realitzar aquella feina⁵⁵.

⁵²AHCR, Protocols –llibre de protests (1391-1393)-, s.f.; 22/25-XI. En els capítols del 1388 es fa explícita l'exempció de les persones ordenades en ordes sagrades, almenys en dos casos: en l'onzè dels censals o menuderies i en l'onzè dels guanys.

⁵³AHCR, Protocols –llibre de protests (1391-1393)-; 3-IV. Recordem que el 1356 s'havia fet contribuir als preveres de Reus per les capellanies.

⁵⁴AHCR, Comunitat de Preveres, Vària (1363-1893), carpeta 6, núm. 5.

⁵⁵«Cum nos (...) vobis mandaverimus ut moneritis in vestra ecclesia omnes presbiteros et clericos ac beneficiatos in dicta ecclesia habentes bona mobilia et sedentia in dicto loco et termino, ac se moventia, quatenus infra tres dies (...) eligerent inter se duos presbiteros ipsorum quas magis voluerint qui, infra dictum terminum, vocatis ad predicta duobus probis hominibus ex parte universitatis eligendis, cum iuramento cuiuslibet ipsorum presbitorum et clericorum, tallient

Així mateix, l'arquebisbe Énnec de Vallterra, de Riudoms estant, autoritzà a la Comunitat de Preveres a fer una avinença amb el municipi. A finals d'octubre, els jurats renunciaren al seu for (el de la cort de Reus) per sotmetre's al de l'Oficial de Tarragona⁵⁶. Es tractava d'un requeriment legal necessari, pel que es veu, per poder validar la nova sentència.

Aquesta fou emesa el 29 d'octubre per Ramon Bertran de Santdionís, procurador del cambrer Pere de Luna (que no tardaria a ser elegit papa com a Benet XIII), que dictaminà sobre els diferents tipus d'exaccions directes (qüestions, talles, col·lectes, malles, fogatges, onzens i obres de murs i valls), per les quals els capellans podien ser forçats a contribuir o no, segons el que exposem a continuació⁵⁷:

1r, havien de contribuir per tots els béns immobles ("seients e patrimonials") que posseïen o que adquirissin en el futur, però només per mitja talla (en això es ratificava l'estipulat a la concòrdia del 1339) i en totes les talles que es fessin a partir d'aleshores "de ponts, fonts, vies públiques, de malles, de murs, de valls de nou faedors o d'aquells qui ara són a refer, e per totes altres obres semblants públiques", i més en general per qualsevol altra talla taxada proporcionalment (per sou i per lliura); en canvi, quedaven eximits de contribució tots els béns que estiguessin adscrits a benifets o aniversaris (en això es confirma el que ja havia estat declarat en el cas del prevere Berenguer Brugar);

2n, no havien de contribuir en les talles dels fogatges o les establertes per mor del *Princeps Namque*, redempció de servents i altres motius

---

omnia bona ipsorum, et hoc pro solvendis talliis operum murorum (...); et nunc, pro parte ipsorum presbiterorum fuit nobis expositum quod in valiis et talliis factis inter lahicos dicte ville ratione predicta non fuerint vocati aut presentes aliqui presbiteri, et per consequens, ut asserunt, in eorum extimationibus seu valiis bonorum ipsorum clericorum non sunt vocandi lahici, cum periuditiū debeat esse equale, maxime cum ipsi presbiteri habeant tatxare et extimare bona ipsorum cum iuramento in posse eligendorum per ipsos; et quod brevis terminus fuit eis assignatus ad predicta, quia infra tam breve tempus predicta tatxatio et extimatio comode fieri non valeret, principue cum fieri habeat cum iuramento ipsorum presbiterorum predicta bona extimantium inter se". Disposant, a més, "quod presbiteri eligendi per ipsos presbiteros ad scribendum et faciendum dictas tallias iurent in posse vestro se super ipsis fideliter et legaliter se habere circa dictas extimationes in posse ipsorum fiendas per dictos presbiteros et clericos de eorum bonis cum iuramento vocatis ad dictum iuramentum per dictos presbiteros eligendos ad prestandum iuratis dicti loci"; AHCR, Comunitat de Preveres, Vària, carpeta 6, núm. 6.

⁵⁶AHCR, Protocols (1392), s.f.; 24/27-X.

⁵⁷Aquesta sentència fou pronunciada al pati del castell del cambrer; AHCR, Protocols (1392), s.f.

semblants⁵⁸ (o sigui, per contribucions motivades per despeses bèl·liques, es considerava que no era escaient atesa la seva condició eclesiàstica);

3r, s'assignava a cada prevere una quantitat a compte de les talles que tenien pendents de pagar⁵⁹;

4rt, quant a l'onzè, la sentència establí que tributaríen per la meitat (així, de la mateixa manera que pagaven mitja talla, també pagarien mig onzè). A banda d'això, serien gravats per tots els productes (blat, vi, oli) que havien venut en temps passat ("públicament o oculta"), tal com ja els havien estat exigint alguns dels arrendataris; altrament, havien d'arribar a alguna mena d'entesa amb els onzeners;

5è, en el cas que la vila hagués de fer noves estimes, es requeriria la compareixença d'un o dos preveres per fer la valoració dels seus béns immobles, juntament amb els prohoms designats pel municipi.

Ara per ara, tan sols es fa esment a quatre preveres, els quatre que se sotmetien, doncs, a l'indicat dictamen judicial. Uns altres tres (a més del conegut Berenguer Brugar, també Bernat Granada i Joan Pallarès) continuaren amb la seva actitud díscola, ja que s'oposaven a contribuir per tots els seus béns patrimonials en tot tipus de talles, incloent-hi l'onzè. El fet és que la Comunitat de Preveres estava dividida entre submisos i insubmisos, cosa que podia restar-los força enfront el municipi.

El cas del prevere Berenguer Brugar és el que més batalla estava donant, ja que de moment seguia posant impediments a la valoració dels seus béns. El juliol del 1393 trobem dos preveres que havien estat designats per examinar talles, comuns i valies per la qüestió que era entre la universitat i el dit prevere respecte a la contribució dels seus béns patrimonials⁶⁰. Hom al·ludeix més endavant a la sentència que havia donat el savi tarragoní Berenguer de Figuerola en relació a la causa sostinguda contra aquest prevere, per tal com es plantejaven certs dubtes tocant a la valoració dels seus béns⁶¹.

⁵⁸En aquest punt hem de rectificar el que vam deixar escrit pel que fa a les disposicions del 1392, ja que fou fruit d'un error de transcripció; cf. J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic*, p. 413.

⁵⁹Per un total de 195 s.: Ramon Bosc, 60 s.; Climent Espuny, 80 s.; Guillem Garroff, 33 s.; i Guillem Forès, 22 s., que haurien de pagar per Nadal. Hom no esmenta cap altre prevere.

⁶⁰AHCR, Protocols -llibre de protests (1391-1393)-; 11-VII.

⁶¹Per la part del dit prevere actuaven fra Guillem Bruc i Bernat Granada, prevere, i per la part del municipi, Joan Clergue i Arnau Duran. A instàncies de l'Oficial, s'ordenà examinar totes els còmput i escriptures que tinguessin sobre les talles pagades, i de confegir una relació del valor dels béns mobles del dit prevere i de tots els dubtes que tinguessin plantejats; AHCR, Protocols -llibre de protests (1391-1393)-, s.f.; 19-IX.

La comissió constituïda en aquest afer havia d'examinar les estimes de tots els homes de Reus, així de béns seients com movents; tocant als béns mobles del dit prevere, es preveia que, primer de tot, prestés jurament davant dels dos preveres comissionats, a la qual cosa contestà el dit Brugar que no podia fer l'estima dels seus béns en un sol dia i sense poder comptar amb el vistiplau del seu advocat; sembla clar que eren excuses dilatòries perquè encara més endavant seguia refusant de prestar el jurament que li era exigít pel municipi⁶².

L'al·ludida sentència només havia tancat el conflicte amb uns preveres; calia incorporar-hi els restants membres de la Comunitat. Això és el que es va fer el 1394 en virtut d'una altra sentència emesa pel mateix procurador que es podria considerar més o menys calcada de l'anterior, si bé amb algunes variants i afegits [vegeu Apèndix, doc. núm. 2]. El contingut d'aquesta altra sentència és, doncs, força similar, tant pel que fa a les obligacions tributàries com pel que fa també a les exempcions. Però, en tant que varien els subjectes interpel·lats, també varien els deutes assignats a cadascú per raó de talles: ara per ara, apareixen inscrits Berenguer Brugar, el deute del qual era de 12 lliures (¿hauria pagat ja la considerable suma taxada anteriorment o n'hauria estat condonat en part?), a més de Bernat Granada (3 ll.) i Joan Pallarès (20 s.), fent un total, doncs, de 16 lliures. Respecte al primer, se l'eximia de passar comptes amb els arrendataris de l'onzè dels blats, però a canvi de lliurar certa quantitat (4 ll. 2 s. 6 d.); a més, havia de pagar anualment als onzeners 1 florí i mig per la quantitat per la qual havia estat condemnat⁶³.

Tot plegat validava un règim fiscal que hem de qualificar com a més suau que el que quedà instituït a Valls per la mateixa època. Les diferències principals són que els preveres de Reus només havien de pagar mitja talla (i també mig onzè), mentre la contribució dels de Valls a les talles es faria íntegrament; en segon lloc, els de Reus estaven totalment exonerats dels benifets, no així els de Valls, que havien de ser gravats per aquestes rendes⁶⁴,

---

⁶²AHCR, Protocols, -llibre de protests (1391-1393)-; 26-IX/3-XII.

⁶³En efecte, ja a l'agost d'aquell any, el comuner Arnau Duran rebia del dit prevere 6 ll. d'aquelles 12 que havia de pagar segons la sentència; AHCR, Protocols; 29-VIII. I posteriorment lliurà als jurats les 6 ll. restants a compte de la contribució dels seus béns patrimonials; *ibid.*; 22-II-1395.

⁶⁴A Valls hi havia instituïdes un major nombre de capellanies; ja en el registre de la dècima de 1354-1355 s'inscriuen 25 capellanies a Valls enfront les 7 de Reus. Atès, doncs, que hi havia una menor matèria imposable en joc, els dirigents reusencs devien estimar, finalment, que es

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

encara que només fos en les talles destinades a sufragar les obres de l'església. A Valls també es regulava la participació d'un o dos preveres per tal de prendre part, com a representants de la Comunitat, en la valoració dels seus béns.

Així doncs, ambdues sentències, tant la de 1392 com la de 1394, van sentar les bases de les obligacions fiscals d'aquest col·lectiu envers el municipi reusenc (si fa no fa a la mateixa època que a Valls, a partir de les dues sentències emeses el 1392 i el 1395). Evidentment, calia que els capellans fossin registrats a les estimes pel seus béns contributius.

b) Els capellans a través dels registres fiscals

Els únics registres fiscals conservats a Reus són estimes⁶⁵. A les primeres (encara catalogades com de 1367, però segurament confeccionades a principis de la dècada de 1380) no trobem registrat cap religiós, a no ser, és clar, que haguessin estat anotats a la part del llibre que no s'ha conservat, cosa que no semblaria ser el cas. Altrament, és possible que en aquesta època les contribucions dels preveres en les talles municipals es fessin al marge de la seva inclusió formal en aquests registres.

Cal començar, doncs, per les estimes atribuïdes al 1391 (la data d'aquest registre és aproximativa), on apareixen registrats en principi tots o una major part dels preveres de la Comunitat, conformant no més d'un 3 % del total d'inscrits. Indicats com a preveres trobem nou individus, a banda de "lo senyor prior", del qual no s'especifica el nom (aquesta és una imprecisió més d'aquest registre que fa difícil de datar-lo correctament).

La inclusió dels preveres en aquestes estimes, independentment del nombre de béns registrats, es pot entendre com a signe de submissió fiscal i de claudicació davant el municipi. Ni en aquestes, com tampoc en les posteriors estimes, els preveres mai no són registrats a part dels laics, sinó que apareixen intercalats enmig de la resta; o sigui, serien anotats en funció del lloc d'ubicació del seu domicili —bo i presumint que se seguiria un ordre

---

podia obviar aquesta contribució, baldament fos a canvi d'obtenir altres submissions dels capellans.

⁶⁵No s'ha conservat cap registre de talla. A Tarragona, l'únic registre d'aquest tipus que ha arribat fins als nostres dies, conegut amb el nom de Passada del mur (1428-29) -destinat, com indica el nom, a la reparació de la muralla-, no té consignat cap religiós.

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

topogràfic en les declaracions dels béns de cada veí—, cosa d'altra banda lògica si del que es tractava era de consignar els béns patrimonials de cada un.

Efectivament, la major part dels béns consignats als preveres són parcel·les de terra amb algun hort (clos) i també un farraginal, això últim a l'estima de Ramonet Bosc. Només hi ha un prevere (Guillem Forès) que tingui registrats immobles urbans: concretament un alberg (adquirat per compra) i una casa "que son pare li lexà". El nombre de béns registrats varia en cada cas: des d'un sol bé fins a set (en el cas de Pere Nadal, que té consignats 7 trossos de terra). Dels nou preveres caldria posar-ne a banda un (Pere de Marca), del qual només s'indica el nom. Altrament, el prior només té registrat un tros per valor d'1 lliura. Amb aquesta xifra es trobaria situat a la cua de les estimes dels religiosos. El valor total de les seves estimes és difícil de calcular, atès que hi ha molts afegits i canvis, però sembla oscil·lar entre 313 i 431 lliures. Els béns més preuats serien l'alberg de Guillem Forès (60 ll.), un hort clos de Joan Pallarès (45 ll.) i un tros de terra de Bernat Granada (40 ll.). L'estima del prevere Pere Nadal, tot i ser el que més béns té registrats, no inclou cap vâlua superior a les 10 ll. L'estima més alta correspondria al prevere Guillem Forès, amb 122 ll., tot i que té béns registrats que per alguna raó (com a mínim es dóna constància d'un hort traspassat a una altra persona) no li foren computats a la suma que té anotada, que és de només 32 ll.

En consideració, doncs, a la diversitat de situacions que reflecteixen aquestes estimes (i sense saber quin seria el seu patrimoni complet, incloent-hi les rendes de les quals serien perceptors), és obvi que no estem davant d'una comunitat igualitària. D'aquesta situació tan diversa s'infereix que alguns preveres estarien més acollats —fiscalment parlant— que altres, ja que haurien de contribuir bastant més que alguns dels seus correligionaris, cosa que potser explicaria fins a cert punt la divisió creada en el si d'aquest col·lectiu a propòsit del procés judicial mogut a instàncies del municipi. De fet, el llistat extret d'aquest volum d'estimes s'ha de prendre amb molta cautela, ja que alguns noms podrien haver-se afegit més tard, en funció del temps que les dites estimes haurien estat utilitzant-se. Fem notar, així mateix, l'absència del prevere Berenguer Brugar, que tants maldecaps donà a la universitat i amb el qual s'arribà finalment a un compromís: el fet de no aparèixer registrat a les estimes —ni tan sols pel simple nom— és prou simptomàtic de la seva actitud.

A banda dels preveres, també trobem registrat frare Bruc (de l'orde del Sant Sepulcre) per diversos trossos de terra valorats des de només 1 ll. fins a 35 ll. La seva estima suma 62 ll., cosa que el situaria en una posició

intermitja respecte dels altres religiosos⁶⁶. Com hem vit, fou un dels portantveus de la Comunitat en el procés judicial exposat.

Posteriorment, els preveres apareixen anotats a les estimes del 1445, el següent registre d'aquest tipus que s'ha conservat. A banda del prior, Bernat Siurana, que és avaluat per 86 ll., la resta de preveres (9) és la següent, ordenats segons el valor dels patrimonis declarats:

Prevere	Estima
1. Bernat de Bellvei	188 ll.
2. Berenguer de Bellvei	169 ll.
3. Llorenç Olives	137,5 ll.
4. Antoni Barral	132 ll.
5. Guillemó Bruc	[107 ll.]
6. Arnau Salvat	83 ll.
7. Francesc Bernat	68 ll.
8. Ramon Bertran	56 ll.
9. Joan Saio	15 ll.

La suma de totes aquestes estimes és d'unes 1.040 ll., cosa que representa un 1,25% del total de les estimacions vilatanes o, el que seria més correcte, un 2,5% de l'immoble dels reusencs. Com es veu, aquestes valoracions són bastant superiors en comparació amb les estimes de 1391. Així mateix, la desigualtat patrimonial és força evident; i, una vegada més, pot sorprendre que el prior no sigui la persona amb més riquesa: per sobre d'ell hi ha cinc preveres presumptament més rics que el seu cap jeràrquic. A la llum d'aquestes dades, no sembla que el nivell patrimonial fos un factor que condicionés l'elecció del prior, al marge però de la riquesa no declarada.

Com hem dit, només havien de declarar béns immobles (urbans o rurals), però no el moble. Aquest cop tots, llevat d'un, consignen albergs (alguns valorats "llevat lo cens"); n'hi havia un, però, que tenia només mig alberg; un altre que en tenia 1 i mig, i un altre que en declarava dos, a banda de la inclusió d'altres dependències: una casa, un celler, un obrador, un parell de corrals i un parell de vergers entre tot el conjunt. Com és tònica habitual de tot el registre, els béns més valorats són els albergs, començant pel que posseïa el prior (66 ll.) i seguit del de Francesc Bernat (65 ll.). Hom observa

⁶⁶També s'hi registra un tal mossènyer Francesc Bertran, que no sabem si caldria considerar com a religiós.

una certa uniformització en una sèrie d'albergs valorats per 60 lliures, tot i que també hi ha vàlues més reduïdes: aquest és el cas de Joan Saio, que tan sols declara un alberg, valorat per només 15 ll. Sigui com sigui, la declaració de la vivenda ens mostra una situació molt més normalitzada en contrast amb la que hem vist reflectida a les estimes anteriors. D'entre els altres béns urbans, l'únic equiparable és l'obrador d'oli que posseïa Llorenç Olives, valorat en 60 ll. D'altra banda, només hi ha un prevere (Francesc Bernat) que anoti un deute (de 25 ll.), cosa que, com la resta de contribuents laics, hauria pogut ser desgravat de la seva estima.

Pel que fa a les terres, n'hi ha tres que no declaren res. Sobressurt el cas de Bernat de Bellvei, que és qui té el patrimoni més ben valorat, no pas pels seus béns urbans (ni tan sols declara la vivenda) sinó, justament, per les terres que té consignades: concretament, 3 terres de pa, 1 vinya i diversos horts, que li suma 161 lliures. La vàlua més alta (40 ll.) correspon a uns horts declarats per aquest prevere. Tot això contrasta amb altres parcel·les valorades per només 1 o 2 ll. Aquestes vàlues més baixes solen atribuir-se a terres improductives (erms). Altres tipus de terres declarades per alguns preveres, a banda de les indicades ja en el cas de Bernat de Bellvei, són oliveres i el combinat "vinya e grec".

Respecte a traspassos o canvis de propietats, trobem especificats l'alberg que fou del prevere —difunt— Guillem Litrà (a l'estima de Llorenç Olives), el verger que fou d'en Barral (estima de Berenguer de Bellvei) o una terra de pa que fou d'en Pi (estima d'Antoni Barral), mentre que, per altra banda, s'anul·là una terra de pa a Guillemó Bruc sense indicar cap destinatari, cosa que justifica l' anotació com a suma final de 93 ll. en comptes de les 107 que es calcula incloent-hi la dita parcel·la.

La inscripció d'aquests religiosos era a títol individual, tot i que també anotem una rúbrica amb el títol "capellans de Reus" que podria fer referència a béns administrats col·lectivament per la corresponent institució o que estiguessin pendants d'adjudicació⁶⁷.

En virtut dels pactes establerts amb els preveres, els beneficis eclesiàstics no havien de ser objecte de tributació, qüestió que difereix, per exemple, del que trobem anotat a les estimes de Valls del segle XV, on

---

⁶⁷Sota aquesta rúbrica hi ha consignades varies terres per una estima global de 8 ll. Així mateix, també hi ha anotats els "capellans de la Selva" en l'apartat dels forasters, per una terra que posseïen a Almoester.

aquestes rendes sí eren objecte de valoració. Amb tot, a les fonts fiscals de Reus figuren alguns exemples de capelles⁶⁸.

Els preveres també apareixen registrats a les estimes de 1496, si més no alguns; per completar la llista (les dites estimes són parcials i es troben en mal estat) cal recórrer al fogatjament coetani, on els religiosos són anotats encapçalant la nòmina de Reus. La seva inclusió en aquest registre implica que aquesta població eclesiàstica havia de contribuir en els fogatges (no així els regulars⁶⁹), amb la qual cosa quedaria anul·lada, si és que no ho estava de temps enrera, la dispensa atorgada als preveres de Reus a les sentències de 1392-1394.

A les estimes del segle XVI (se'n conserven quatre registres: 1510, 1520, c.1532, 1541), ja no es fa menció a cap religiós. Això ens fa sospitar que hi hagué algun canvi en els pactes establerts entre el municipi i la Comunitat de Preveres. Encara el 1514 s'esperonava els capellans a contribuir en les talles pels béns que adquirissin⁷⁰.

c) La qüestió de les impositcions

Fins ara ens hem referit només a les contribucions directes (talles i onzens), esdevenint el principal cavall de batalla entre els preveres i el municipi. Pel que fa als impostos indirectes, la situació era una altra: d'acord amb la sentència pronunciada el 1394 els preveres restaven exempts "de tot càrrec d'imposició de totes coses que compraran o vendran, vulles que en lurs propietats e terres ho hagen collit o haüt, o altres" (per això últim ja havien de contribuir, almenys en part, en l'onze!); ara bé, si feien transaccions mercantils, aleshores haurien de tributar com qualsevol llec. Més endavant, ja pel que fa al segle XV, es deixava clar que els clergues no havien de

---

⁶⁸A les estimes del 1391 apareixen inscrites dues capelles, si bé al costat de contribuents foranis; així mateix, a les de 1445 figuren dues capelles en l'apartat de forasters (la d'en Litrà i d'en Francesc Bernat, que com hem vist eren preveres, el primer ja difunt), a banda de la capella anotada al prevere Ramon Bertran dins el bloc de terres (valorat juntament amb un erm per només 1 ll.). També les altres dues capelles s'associen amb una sola parcel·la de valor minso. Ara bé, si en aquests casos es tractaria de terres adscrites a un determinat benifet, la capella de Ramon Bertran podria referir-se ben bé a alguna petita construcció emplaçada a la partida del Vilar.

⁶⁹El convent franciscà de Jesús és registrat en el fogatjament més tardà de 1553 com si es tractés d'un sol foc, i sense indicar el nombre de religiosos que hi feien estada.

⁷⁰La decisió del Consell fou taxativa: "que sien compel·lits en tots los mals i talles ordenats per la vila pels béns que possehiran que ls sien pervinguts de pares i mares o de qualsevol altre"; AHMR, Consell (1493-1520), s.f.; 18-II.

contribuir en les impositcions, tal com consta en diverses concessions reials⁷¹ o també a les ordinacions compilades al Llibre de la Cadena. Amb tot, la recaptació d'aquests impostos indirectes plantejava alguns problemes particulars.

En això, cal remuntar-se a una disposició emesa per l'arquebisbe Joan d'Aragó el 1330 a favor de la ciutat de Tarragona i dels llocs del Camp, per la qual s'eximia els eclesiàstics de contribuir en les impositcions, si bé es preveia la devolució de les bestretes que haguessin hagut de fer quan la taxa era indivisible, és a dir, quan aquesta no es podia separar del preu de la transacció⁷². Quelcom semblant trobem a Reus, ja al segle XV, a l'hora de dictaminar "que lo prior ni negun prevere, ni null hom en sacres ordes ordenat, no sia tengut de pagar en les cosses desús dites ni en res que ayen mester en lur provisió, sinó en aquelles cosses que separar no.s poden" (ordinació núm. 328 del Llibre de la Cadena), cosa que també es feia extensible a les rendes de la senyoria. En el segon supòsit, se'ls faria restituir tot allò que haguessin bestret?

Una qüestió que preocupava els dirigents municipals eren els possibles fraus que poguessin cometre els religiosos treient profit de la seva situació, per exemple tocant a la impositció de la carn. Per evitar això, a Reus el 1399 s'arribà a un pacte, disposant sobre la quantitat de carn que podien comprar franca d'impositció. La disposició es refereix només als preveres i clergues que menjaven a casa d'altri, ja fos de parents o d'amics⁷³:

1r, es permetia a aquests clergues de prendre "franca" (sense contribució) mitja lliura de carn els diumenges, així com també els dimarts i els dijous; altrament, podrien prendre quarts de lliura, però sense depassar les 2 lliures de pes⁷⁴;

⁷¹Havia de contribuir tothom *exceptis religiosis et clericis in sacris ordinibus constitutis*; ACA, C, reg. 3144, fol. 7 v. (concessió de la reina Maria del 1446). El mateix tipusde salvetat la trobem en les concessions expedides a favor d'altres viles del Camp.

⁷²"pro (...) rebus in quibus sisia a pretio separari non potest, intendimus quod, computato in grosso quantum totus clerus solverit pro eisdem condementis satisfactio eis fiat"; AHAT, Reg. Neg. (1330-31), c. 1, núm. 1, fol. 52 r.; 20-VI; cf. J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic*, p. 534.

⁷³AHAT, Reg. Neg. (1399), c. 6, núm. 13b, fol. 74 v.; 27-VI.

⁷⁴"quod omnes presbiteri et clerici ipsius loci qui nunc comedunt seu in futurum comedent in domo parentum suorum, aut aliorum amicorum ipsorum, accipiant franche mediam libram carniū diebus dominicis, et diebus martis mediam libram, et diebus iovis mediam libram, aut loco ipsarum mediarum librarum possint accipere per quartas dictas duas libras capientes, et non ultra".

2n, si s'esdevingués que es mataven bous en diumenge, aleshores podrien agafar 1 lliura de carn, però si tinguessin hostes podrien comprar-ne tanta com volguessin a condició de no cometre frau⁷⁵; per això mateix, estaven obligats a prestar jurament cada vegada que en fossin requerits pels jurats o pels imposicioners.

Tals mesures potser no haurien estat suficients per evitar problemes en el futur. Temps després seguim trobant qüestions plantejades amb els preveres per mor de la imposició de la carn⁷⁶.

3. ELS CLERGUES I L'ADMINISTRACIÓ MUNICIPAL

Els religiosos, a banda de ser objecte de pressions fiscals per part municipal, no es van mantenir al marge de l'administració local, des del moment que també els trobem prenent part en algunes tasques referents a la recaptació d'impostos. Així, per exemple, el 1364 documentem Antoni Serra, que era clergue tonsurat, i la seva mare Solzineta, vídua de Guerau Serra, compromentent-se davant els jurats a plegar la darrera tanda del fogatge que havia de ser satisfet al rei⁷⁷. A la mateixa època però una mica abans (1363), trobem un altre clergue tonsurat, Guillem Salelles, el qual apareix signant com a fermancer en el contracte corresponent a la col·lecta del fogatge que plegaven Guillem Forès i la seva muller Ramoneta. No hem localitzat, en canvi, cap referència a preveres actuant en aquest tipus de col·lectes.

Els clergues tenien prohibida la pràctica de certs oficis considerats deshonestos; així mateix, es veia amb recel que poguessin dedicar-se al

---

⁷⁵“si in diebus dominicis carnes bovinas scindi in dicto loco contigerit, dicti presbiteri et clerici possint accipere de ipsis carnibus bovinis unam libram; tamen, si autem hospites habuerint, possint emere sicut voluerint, fraude cessante”.

⁷⁶El 1465 els preveres demanaven franquesa de les carns, a la qual cosa responia el Consell que paguessin com tots els altres; AHCR, Consell (1444-1466), fol. 320r. El 1547 arribaven queixes contra els capellans de la vila pel fet que volien beneficiar-se de franquesa de carn i d'altres coses en frau de la imposició, i això que, com es feia avinent, no pagaven res de la despesa que feien per residir a casa dels seus parents; AHCR, Consell (1543-1555), s.f.; 21-VI. De nou, el 1560, els capellans pretenien que l'imposador de la carn els donés tanta franquesa com volguessin, al·legant que ho pagaven “de sò del seu”; AHCR, Consell (1556-1568), s.f.; 19-V.

⁷⁷Mare i fill devien viure plegats (el fill tenia una edat compresa entre els 20-25 anys); AHCR, Protocols (1363-64), s.f.; 17-I.

comerç⁷⁸. Això, però, no es feia extensible al fet de poder intervenir en els arrendaments municipals dels impostos sobre les transaccions mercantils.

Efectivament, pel que respecte als arrendaments de les impositcions, no sembla que existís cap impediment perquè els religiosos poguessin prendre-hi part, individualment o conjuntament amb altres persones laiques. Podem esmentar el cas del prevere Guillem Amorós, que arrendà la impositció del blat el 1360 i el 1362; o el cas també de Tomàs Solzina, prevere, que figura entre d'altres com a arrendatari de la impositció del vi i de l'oli (a Reus ambdós productes sempre s'arrendaven plegats) el 1370. També trobem clergues tonsurats participant en aquests arrendaments, com Guillem Garrofi (en la impositció de les menuderies de 1362) i el ja esmentat Antoni Serra (en la impositció del vi i de l'oli de 1364). Actuant com a fermancers trobem alguns dels ja indicats: Tomàs Solzina, clergue (pel que fa a les menuderies de 1362); Guillem Salelles, clergue tonsurat (menuderies de 1363) i Antoni Serra, clergue tonsurat (tocant a una altra tanda del vi i oli de 1364).

Així mateix, trobem alguns preveres implicats en els primers arrendaments efectuats a Reus de l'onzè, el 1379. Tanmateix, l'arrendament en qüestió, tot i haver estat lliurat pel saig, no va reeixir. El fet generà una sèrie de queixes⁷⁹: els jurats protestaren contra, d'una banda, el prevere Bernat Granada "del onzè que ell havia comprat" i, d'una altra, contra Pere Salvat, també prevere que, segons es diu, tenia part en el dit onzè. Ambdós religiosos no van voler fer fermança ni assegurar la compra (a instàncies de l'Oficial de Tarragona, el dit Granada retornà al municipi els capítols de l'onzè i l'eixauc d'1 florí), per la qual cosa calgué subhastar l'impost de nou per un preu menor; acte seguit, els jurats volgueren ser rescabats de "la menys falença del onzè". De l'afer exposat sembla inferir-se que l'autoritat eclesiàstica havia prohibit als dits preveres de participar en aquestes operacions. Pel que sabem, en els corresponents arrendaments portats a terme tant aquell any com també en els posteriors no s'hi registra cap prevere. Recordem, si més no, que la forma de recaptació de l'onzè se solapava, en alguns casos, a la del delme (i la primícia), cosa que potser podria donar peu a certa confusió si la persona recaptadora era un clergue. Per a l'Església

---

⁷⁸Sobre els diferents decrets publicats sobre això, vegeu J. MUTGÉ, *Entorn de l'ocupació de càrrecs*, espec. pp. 833-35.

⁷⁹AHCR, Protocols -llibre de protestes (1379-81), s.f.

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

devia ser important mantenir una estricta separació entre el delme eclesiàstic i el municipal. És talment una suposició que caldria corroborar.

Ja pel que fa al segle XV, apareixen altres preveres com a fermancers d'algunes impositcions: aquest és el cas de Climent Espuny i de Guillem Forès (en la impositció del blat de 1404 i 1410, respectivament) i sobretot de Joan Espuny, el qual figura en dues tandes de la impositció del vi i oli de 1409 avalant dos barbers de la vila (Andreu Guasc i Vicenç Banús), i en la impositció de la carn de 1411, també fent d'avalador de l'indicat Banús. Desconeixem quin tipus de lligam existia entre aquests barbers i l'esmentat prevere.

Durant el període restant de la primera meitat del segle XV ja només trobem un sol prevere actuant bé com a comprador bé com a fermancer. Es tracta de Bernat de Bellvei, el qual tenim registrat com a arrendatari en tres impositcions i com a fermancer en altres sis (participant només en dos tipus d'impositcions: en la del vi i oli, i en la de la carn), tot això en un període de 23 anys, entre 1420-1443. De fet, les dades registrades d'aquest prevere semblen respondre a un cicle vital: durant els primers anys (fins al 1426) actuà com a fermancer, sobretot pel que fa a la impositció del vi i oli; tot indica que era prou solvent econòmicament (com ja hem vist, era el prevere que tenia l'estima més alta el 1445, si bé no la podem considerar una gran suma en comparació amb les vèlues d'alguns laics). Aquestes primeres experiències el devien empènyer finalment a ser ell mateix inversor; a partir d'aquell any (1426) ja figura com a arrendatari de la impositció de la carn i també en la del tall de la carn (impositció segregada de l'anterior), en una ocasió juntament amb el sabater Miquel Isern. Es constata, doncs, una predilecció per aquestes impositcions, que foren lliurades per 1.309, 740 i 400 sous, sumant un total de prop de 2.450 sous. En aquesta època, la impositció de la carn era la que assolía un major rendiment de totes les que arrendava el municipi (més del 40% del total d'arrendaments, cosa que depassa del 50% en el cas d'afegir-hi també el tall). Si seguim amb el cas de Bernat de Bellvei, després de 1435 ja només el trobem com a fermancer el 1443, quan probablement devia ser un home d'edat avançada, i si surt registrat és justament en relació amb l'arrendament de la impositció de la carn⁸⁰. Aquest prevere també prengué part en els arrendaments de milenars (impost derivat

---

⁸⁰Degué morir a principis de 1448, al febrer o poc abans, quan tenim una referència al testament de mossèn Bernat de Bellvei.

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

de l'onze)⁸¹: conjuntament amb altres vilatans arrendà el milenar de la verema de 1434/35 per un total (preu net) de 2.200 sous. Com es veu, no sembla que es mantingués —pel que fa a aquest impost— el capteniment que hem vist sobre els onzens d'època anterior. Per tot plegat, Bernat de Bellvei és el prevere que més apareix involucrat en l'administració municipal⁸². A banda d'ell, trobem dos preveres més actuant com a fermancers en alguns altres arrendaments de milenars: Guillem Forès (1407-08), ja esmentat abans a propòsit d'una imposició, i Bernat de Bages, avalant un parent seu (Arnau) en l'arrendament quinquennal (1426-31) del milenar de l'oli. De fet, el paper d'aquests fermancers resulta bastant ambigu: sols avalaven al principal comprador o també tenien dret a participar i a obtenir dividends dels beneficis que poguessin obtenir?

En suma, es constata un cert grau de participació d'alguns clergues en els diferents tipus d'arrendaments dels impostos municipals, tot i que això no és comparable amb el grau d'implicació en aquest mercat d'altres individus o grups vilatans⁸³.

---

⁸¹Vegeu J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic*, p. 708 i ss.

⁸²En tant que beneficiat, com hem vist, del benefici de Pere Çaberló (un dels més importants de tots els instituïts a l'església) s'havia d'entendre sovint amb els jurats, que eren patrons d'aquest benefici.

⁸³Sobre això, vegeu J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic*, pp. 557-559.

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

APÈNDIX

A. QUADRES

1. NÒMINA DE RELIGIOSOS (ordenats alfabèticament)⁸⁴:

1326	1339	1396
Vidal Ferran (prior)	Vidal Ferran (prior)	Pere Gili (prior)
Guillem Alemany (diaca)	Guillem Alamany	Ramon Bosc
Guillem de Bonmacip	Guillem Amorós	Berenguer Brugar
Pere Bruc (sots-diaca)	Pere Bruc	Climent Espuny
Berenguer de Cases	Berenguer de Casa	Joan Espuny
Ramon Clergue (diaca)	Folquet de Fontcoberta	Guillem Forès
Ramon Despuig	Pere de Marca	Bernat Granada
Arnau Gili	Bernat Pellicer	Pere de Marca
Pere de Marca (8 prevs.)	Ramon Servent (8 prevs.)	Pere Vallfogó (8 prevs.)
1422	1445	1496
Joan Espuny (prior)	Bernat Siurana (prior)	mossèn Andreu [Bertran] (prior)
Pere Amorós	Antoni Barral	Pere Boix
Antoni Barral	Berenguer Bellvei	[Joan] Ferrer
Bernat de Bages	Bernat Bellvei	Gabriel Gavalda
Guillem Bruc	Francesc Bernat	mossèn Granya
Bernat de Bellvei	Ramon Bertran	mossèn Martí
Climent Espuny	Guillemó Bruc	Francí Maya
Guillem Litrà	Llorenç Olives	[Francesc] Miret
Pere de Marca	Joan Saio	[Arnau] Mor
Joan Pallarès	Arnau Salvat (9 prevs.)	Jaume Pallarès
Bernat Siurana (10 prevs.)		Benet Serra
		Llorenç Torroja (11 prevs.)

⁸⁴Fonts: segons l'indicat per J. Blanch (l'listat de 1326), estimes de 1445 i fogatjament de 1496; la resta, extret de fonts notarials.

«Anuario de Estudios Medievales», 35/2 (2005), pp. 863-906.- ISSN 0066-5061.

2. PENSIONS COBRADES PER LA COMUNITAT DE PREVERES
DEL MUNICIPI REUSENC

1455

Quantia	Data	Concepte
1 ll. 10 s. 4 d. malla	St. Vicenç	aniversaris de Ramon Roca
1 ll. 3 d.	Sta. Maria feb.	misses de na Çaberlona
7 s. 6 d.	Sta. Maria març	aniversari de na Marqueta
18 s. 9 d.	Sta. Maria març	aniversari de Guillem Espanyol
9 s.	St. Barnabàs [Bernabé]	aniversari de Pere Çaberló
7 s. 6 d.	Sta. Magdalena	aniversari de na Marconeta
7 s. 6 d.	Sta. Magdalena	misses de Guillem Forès, prev.
1 ll. 17 s. 6 d.	St. Esteve	per Pere Solivella
15 s.	Sta. Maria agost	per Berenguer Brugar
9 s. 9 d.	Sta. Tecla	aniversari de Pere Savall
10 s. 6 d.	St. Andreu	per na Guerau Ferrera
3 s.	St. Tomàs	per Bernat Granada, prev.

1480

Quantia	Data	Concepte
6 s. 8 d.	Aparici	-
8 s. 4 d.	Aparici	-
1 ll. 10 s. 4 d.	St. Vicenç	aniversaris de Ramon Roca
1 ll. 3 d.	Sta. Maria febrer	-
16 s. 6 d.	St. Macià	-
7 s. 6 d.	Sta. Maria març	aniversari de na Marqueta
18 s. 9 d.	Sta. Maria març	aniversari de Guillemó Espanyol
1 ll. 3 s. 9 d.	St. Jaume i Felip	distribucions
9 s.	St. Bernabé	aniversari de Pere Çaberló
17 s. 1 d.	Sta. Magdalena	distribucions
7 s. 6 d.	Sta. Magdalena	aniversari de na Marqueta
7 s. 6 d.	Sta. Magdalena	misses de Guim Forner
1 ll. 17 s. 6 d.	St. Esteve	misses de na Solivella
15 s.	St. Llorenç	aniversari d'en Brugar
1 ll. 5 s.	Sta. Maria agost	aniversari d'Arnau Bruc
9 s. 9 d.	Sta. Tecla	aniversari de Pere Savall
2 ll. 1 s. 8 d.	St. Miquel	-
19 s. 10 d. malla	St. Andreu	censal comprat de na Serrana
10 s. 6 d.	St. Andreu	aniversari de na Guerau Ferrera
3 s.	8 de novembre	per mossèn Bernat Granada

B. DOCUMENTS SELECCIONATS

1

1339, agost, 19 [Reus]

Concòrdia signada el 1339 entre el municipi i la Comunitat de Preveres sobre la contribució en les talles.

AHCR, Protocols (1336-1356), s.f.

Quod cum lis seu controversia verteretur seu verteri speraretur inter proceres et juratos de Reddis, ex una parte, et presbiteros eiusdem loci ex altera ratione talliarum et questiarum in dicto loco faciendum per universitatem dicti loci, tandem amicis utriusque partis intervenientibus Guillelmus Giner, Matheus Guiu et Raymundus Serra, jurati dicti loci, per se et suos successores et per totam universitatem dicti loci, proposuerunt cum Petro de Marcha, Berengario de Vasa, Petro Nadalia, Folqueto de Fonte Cooperta, Petrus Bruch, Berengarius Solzina, Petrus Solzina, magister (?) Johannes, Bernardus Casa, sub hac forma et condicione, quod dicti presbiteri pro bona pacis et concordie teneantur solvere et miteri in questiis, tallis et collectis in dicto loco factis et faciendis pro bonis sedentibus et censualibus tantum per istum modum: quod si proceres et homines dicti loci solverint pro milanario comuniter cinque sol., quod dicti presbiteri teneantur solvere et miteri in dictis tallis, questiis et collectis duos sol. et medium, et hoc pro questiis ve < c > inalis et non pro aliis; et si proceres et homines dicti loci solverint comuniter pro milanario decem sol., quod dicti presbiteri teneantur solvere et miteri pro bonis sedentibus et censualibus cinque sol., et sic semper ad eandem et rationem pro rata quantitatis, set pro bonis mobilibus nichil teneantur solvere nec in dictis questiis aliquid contribuere; fuit etiam conductum inter dictas partes quod iurati et proceres dicti loci teneantur dictis presbiteris se(rti)ficare et dicere in rei veritate quicquid solvere et miteri contingerit comuniter in dicto loco pro milanario in dictis questiis et tallis per proceres et homines dicti loci⁸⁵, et quod nichil aliud possint [dicti proceres ... homines dicti loci]⁸⁶ a dictis presbiteris petere, habere nec recipere pro dictis questiis, talliis et collectis nisi ut supra dictum est et conductum; et ad perpetuam rei memoriam tam dicti presbiteri quam jurati dicti loci petierunt omnes fieri de predictis publicum instrumentum seu instrumenta per alphabetum divisa *ad*.

---

⁸⁵“per proceres et homines dicti loci” *interlineat*.

⁸⁶*Interliniat tot el que va entre claudàtors, amb parts il·legibles.*

Fuit firmatum per dictos presbiteros, juratos die jovis que fuit XIII kals. septembris anno Domini milesimo CCC^o XXX° nono.

Signa dictorum Guillelmi Giner [et] Raimundi Serra, qui hoc laudarunt et firmarunt.

Testes huius rey sunt Bernardus Spuny [et] Raimundus Servent.

2

1394, abril, 11. Reus (a la plaça)

Segona sentència dictada per Ramon Bertran de Santdionís, procurador del cambrer Pere de Luna, tocant a la participació d'alguns preveres en les contribucions municipals.

AHCR, Protocols (1394), s.f.

“En nom de nostro Senyor, jo, en Ramon Bertran de Sent Dionís, procurador de senyor cardenal d'Aragó, camarer de la seu de Tarragona, senyor de la vila de Reus, àrbitre, arbitrador, lohador e amigable composidor comunament elet e assignat per los discrets n'Arnau de Monrog, n'Arnau Salvat e en G. d'Olives, jurats l'any present de la dita vila de Reus, e en P. Forès, síndich e procurador de la dita universitat, en nom e en veu de la dita vila⁸⁷, demanats de una part, e los discrets en Berenguer Brugar e en Bernat Granada e en Johan Pallarès, preveres de la sgleya de la dita vila de Reus⁸⁸, d'altra part, defenents per raó de contribució e de altres accions per cascuna part fets segons que en lo compromés entre e per les dites parts fet e firmat en poder del discret n'Andreu Arnau, prevere e notari públich de la dita villa a XV dies del mes de març e any presents⁸⁹, e en lo procés per les dites raons entre les dites parts fet e manat longament és vist contenir; vist primerament lo dit compromés e lo poder en aquell a mi atribuït e donat, vistes encara les raons de tot lo dit procés e totes e sengles raons hoydes, les quals les dites parts danant mi han vulgudes dir e proposar de paraula e en scrits donar e aquells diligentment enteses; vista la sentència arbitral dada per los honrats mossèn lo prior de Roda, doctor en decrets, e micer Andreu Terre, *tunch* licenciat en leys; vista la sentència arbitral dada

⁸⁷El 1392 i a propòsit de la primera sentència, eren jurats Pere Salelles, Joan Clergue i Ramon Granada. No s'esmentava aleshores cap síndic.

⁸⁸El 1392 concerní els preveres Ramon Bosc, Climent Espuny, Guillem Garrofi i Guillemó Forès.

⁸⁹El 1392 es posava data del 27 d'octubre d'aquell mateix any, en poder del mateix prevere-notari especificat aquí.

per lo honrat en Berenguer de Figuerola, savi en dref⁹⁰; hahüt sobre aquelles sa e madur consell ab clergues graduats en cascuna sciència, los sants evangelis denant mi propossats e reverentment sguardats per so que de la cara de nostro senyor Déus proceesque lo meu juy e los huills de la mia pensa departir pusquen egualtat, sient ab manera acostumada dels jutgants lo die e hora presents a les dites parts a hojr la present sentència e declaració assignats e legint carrera de amigable composició les parts damunt dites presents e la present sentència e declaració demanats e aportar requirents, pronunciu e sentenciant declar en e sobre les coses damunt dites per la forma e manera següent:

Primerament, pronunciu e declar los dits en Berenguer Brugar e en Bernat Granada e en Johan Pallarès, preveres de la dita sglesya de Reus ésser tenguts de tots béns immobles, sients e patrimonials que posseexen e d'aquianant en sdevendior possehiran, hauran adquisits o d'aquianant abquisiran per qualque vulla manera a pagar per mige talla en totes talles feadores d'aquianant de ponts, fonts e vies públiques, de malles, de murs e de valls fets e de nou feadors, o de aquelles qui ara són al present a reffer et totes altres obres semblants públiques qui contenen profit e utilitat pública que.s faran en la vila e terme de Reus e en totes altres talles que los jurats e pròmens de Reus ordonaran o inposaran a la universitat de la vila de Reus per sou e per lliura o en aquella manera que los jurats ordonaran la dita universitat. Emperò, pronunciu (e) dich declarar que los béns que són o saran dotats en la sglésia per raó de benifets o de aniversariis o per semblant manera ésser immunes, franchs e solts de tot <e>s talles en lo capítol dessus contengudes.

Encara pronunciu e declar los dits en Berenguer Brugar e en Bernat Granada e en Johan Pallarès no ésser tenguts de contribuir ab la dita universitat de neguns béns que posseesquen de present ne de qui anant en sdevendior possehiran, per qualque manera los posseesquen o.ls pervenguen, per negunes talles feadores per raó de fogages o de *Princeps Namque*, o per reemsió de fer servents o per semblant raó sien les dites talles imposades. Noresmenys, pronunciu e declar que per tot <e>s talles fets contengudes en lo primer capítol o per qualsevulla altra raó, que los dits en Berenguer Brugar e en Bernat Granada fossen tenguts a la dita universitat de Reus tro al dia de huy que lo dit en Berenguer Brugar *et* Bernat Granada ajen a donar a la dita universitat, so és, lo dit en Berenguer Brugar XII llrs. barch. e lo dit en Bernat Granada, tres libr. barchn., e lo dit Johan Pallarès XX sol.⁹¹. E açò per remuneració de so que los dits preveres eren tenguts a la dita universitat tro al dia de huy. E hagen açò los dits preveres de gràcia special per tal com volen concòrdia a la dita universitat, les quantitats en lo present capítol contengudes hagen a donar e a pagar

⁹⁰El 1392 no s'invocava cap de les dues sentències anotades aquí.

⁹¹[1392]: "que los dits Ramon Bosch, Clement Spuny, G. Garrofi, G^o Forès hajan a donar a la dita universitat, so és, lo dit Ramon Bosch, LX sol., Clement Spuny LXXX s., G. Garrofi XXXIII s., G. Forès XXII sol."

los dits preveres a la dita universitat, so és, en Berenguer Brugar a sancta Maria d'agost primervinent la meytat de la dita quantitat e l'altre meytat en la festa de sent Andreu lavors següent, e en Bernat Granada a sancta Maria d'agost primer vinent tota la dita quantitat demunt contenguda, e lo dit en Johan Pallarès aja a pagar los dits XX sol. a sancta Maria d'agost primervinent⁹².

Encara pronunciu e declar que si los dits en Berenguer Brugar e en Bernat Granada e en Johan Pallarès han venuts per tempus passat *publice vel occulte* blats, vins, olis, que hagen e sien tenguts de pagar mig onzè de tot ço e quant venut han, e de aquell onzè se hagen a convenir ab los onzenés o compradors del dit onzè qui per *tempus* passat són stats o seran d'aquí anant en sdevenidor. Emperò, pos aquesta excepció⁹³: que lo dit Berenguer Brugar no aja a comprar ne comptes fer ne hoir ab los qui han haüts per temps passat l'onzè dels blats, mas condamp lo dit Berenguer Brugar a pagar que do als compradors del dit onzè dels blats, e açò de gràcia special, IIII libr. II sol. e VI drs. en tro al dia de huy, la qual quantitat haja a donar als dits onzenés a fira de Reus primer vinent. E les dites coses aytant com sap a comdempnació condampna lo dit Berenguer Brugar e aytant com sap o tocha absolució lo absol, e vull que aquesta comdempnació o absolució que és en aquesta accepció no haja loch en lo tempus següent e sdevenidor.

Encara ordo e declar que la quantitat en la qual en Berenguer Brugar, prevere, és comdempnat a pagar als compradors o lavadors del onzè dels blats, que la dita quantitat sia distribuïda per la forma e manera següent: que los compradors del dit onzè dels blats que han comprats cascun any lo dit onzè, que hagen per any del dit onzè dels blats un florí e mig, e de aquesta quantitat se hagen a tenir per pagats los dits compradors tots comptes fets e remoguts.

Encara pronunciu e declar que si cas ere o.s seguirà que la vila de Reus hagués a fer novella stimació dels béns sients situats e construïts axí dins la dita vila com en terme d'aquella, per la quals los béns sients dels dits preveres se haguessen a stimar, que en la dita stima dels béns seents dels dits preveres feadora hagen a ésser hu o II^{os} preveres qui ensemps ab los prohòmens hordonats e elets a fer la dita stima hagen stimar les terres e propietats dels dits preveres.

Encara pronunciu e sentencialment declar los dits clergues demunt dits sien imunes e quitis de tot càrrech de imposició de tots coses que compraran o vendran vullés que en lurs propietats e terres ho hagen collit o haüt o altres, emperò si aquelles coses compren o han per sustanciò de lur vida; en altra manera, si per raó

---

⁹²El 1392 s'imposà com a únic termini la festa de Nadal propvinent.

⁹³Tot el referent a aquest prevere (la resta del paràgraf així com el següent) és text propi d'aquesta sentència.

de mercaderia, pronunci e declar ells e cascun d'ells ésser tenguts de pagar les dites inposicions axí com un lech de la dita vila⁹⁴.

Encara pos scilenci o callament perdurable als jurats de la dita villa de Reus qui huy són o per *tempus* seran e als prohòmens de la dita vila o a la universitat d'aquella que d'aquí anant en sdevenidor no moguen ne moure facen qüestió ne demanda als damunt nominats preveres de negunes coses passades fins lo present dia après que hagen pagats e satisfetes les quantitat damunt contengudes als termes assignats, en les quals són condempnats. Retench-me emperò que si en los dits compromés e present sentència havien algun dupte scur que declaració o enterpretació affreturàs o alguna cosa larga o briu que dictamen o millorament hagués ops, aquelles coses puxa declarar, enterpretar, enadir e minvar axí com a mi serà vist feador. *Et* noresmenys, per aquesta mia sentència⁹⁵ en quant sap absolució la una part al altre absol e en quant sap comdempnació la una part al altre condampna *exca* (?). Vull emperò e man que les demunt dites parts e cascuna da aquells lohen, aproven e emologen la present sentència ans que davant me presència se departesquen ne altres actes proceesquen e totes e sengles coses demunt contengudes tenguen e observen sots la pena e sacrament en lo compromés aposades”.

3

c.1457

Ordinacions de la Comunitat de Preveres de Reus.

AHCR, fons de la Comunitat de Preveres, plec d'ordinacions (fragment).

“...assignar a les distribucions cotidianes, los quals beneficis sien cantats per taula, axí com lo prior o aquell a qui serà comenat los manarà. E en aquesta assignació o compartiment se pusquen compendre axí la missa matinal com qualsevulla altres beneficis⁹⁶, capellanies, misses, confraries constituïdes e ordenades en la dita església. Emperò, si la dita missa matinal haurà algun prevera de linatge axí com mana la institució que la vulla cantar, que no li sia llevada per neguna via, ans li vaja per compartiment.

De misses votives: *Item*, que negun prevera no gos pendre de tres misses votives avant per sí mateix, ans si trentenaris li donaven o altres misses més avant de

---

⁹⁴Aquest paràgraf no és inclòs a la sentència del 1392.

⁹⁵Aquesta frase no surt a l'anterior sentència.

⁹⁶“beneficis”, *interlineat*.

tres, ho haja a denunciar al dit prior e comunitat, e aquelles se hagen a cantar en comú. En açò no sia entés misses ne trentenari de pare ne de mare testamentaris. E si per ventura lo prior haurà sospita que algú no cant, que puscha pendre de sagrament; e si lo contrari serà trobat per neguna via, que pach de pena⁹⁷ vint *sols*. gonyadors al senyor archabisbe.

De tenir Consell: *Item*, que tota hora que per lo prior o qualsevulla prevera serà raquest o demanat tenir consell, que tots los preveres que aquí seran se hajen aturar al dit Consell⁹⁸ e d'aquí no gosen exir fins lo dit Consell sia delliberat e conclòs, ans quiscú haje a dir son vot e intenció segons Déus e sa consciència. E si aturar no volrà, que perda lo aniversari següent. E si per axò no vol aturar, que lo prior li puscha posar pena de cinch *sols*. adquisits a les distribucions, e encara perda lo aniversari.

Que la comunitat puga menar libre on sien scrits e continuats los Consells e parlaments: *Item*, que la Comunitat puga menar libre on sien scrits e continuats los Consells e parlaments perquè no sia ignorat per algú que no hi fos estat. E los dits Consells sien continuats per lo procurador o per aquell que la dita Comunitat serà comenat o elegit. E si en los dits Consells o parlaments serà interés de algun prevera o la Comunitat no.l volrà o no.l tindran per bo en los dits Consells, que aquell tal se haje apartar, e si fer no ho volrà, que pach cinch *sols*. a les dites distribucions, e encara sia expellit del Consell.

De eleccions de officis: *Item*, que tota hora e quant Consell se tindrà ne eleccions de officis se faran, que lo prior puscha pendre de sagrament als qui hi seran que bé e segons Déu e llurs consciències⁹⁹ consellaran e elegiran los dits officis.

Que los qui seran elegits en officis hajen a jurar en poder del prior de ben regir e administrar: *Item*, que fetes les eleccions dels officis que elegits seran hajen a jurar en poder del dit prior de ben regir e administrar les coses que comenades los seran per la dita Comunitat e de aquelles donar compte tota hora que per la dita Comunitat raquests seran.

De puntar tots los qui falliran a cascunes hores del offici axí diurnes com nocturnes: *Item*, que lo qui tindrà la norma haja prestar sagrament en poder del prior que bé e leyalment puntarà segons que deiús és scrit. E lo prior que jur en poder del pus antich de ben puntar a sa mesada segons los altres: *Primo*, a les matines dels dies feriat e de nou lliçons que sien dins lo cor abans que los tres psalms de sancta Maria ab ses antíphones sien acabats, sinó que pach dos drs. *Item*, en les festivitats que facen lo offici doble, que les matines sien dins lo cor abans que lo ymne primer sia acabat, sinó que pach dos drs. *Item*, que no se'n gos anar fins prima sia dita qui.s diu

---

⁹⁷“de pena”, *interlineat*.

⁹⁸“al dit Consell”, *interlineat*.

⁹⁹“consciències”, *interlineat*.

après matines, sinó que pach dos drs. *Item*, a missa matinal que sino és a la epístola, que pach dos drs. *Item*, a missa major que sia al cor abans que lo ymne de tèrcia sia acabat, sinó que pach dos drs. *Item*, a vespres als dies feriats e nou lliçons que sia al cor abans que los psalms de la verge Maria sien acabats, sinó que pach dos drs. E si és festa doble, que hi sia abans que lo primer psalm sia acabat ab sa Glòria. *Item*, que a les festes de Nadal, Pascha, Cinquagésima, Tots Sants, *Corpus Christi*, les festes de la verge Maria e de sent Sabastià, qui fallirà a les matines, que pach sis drs.; e si a les dites hores haurà distribucions, que no pach res pusque perda la distribució, ço és, a les festes procípues prop nomenades que perdan les distribucions si n.i ha e la pena dessus dita si no hi són.

De matines: *Item*, que negun prevera no sia excusat de levar-se a matines si donchs no era malalt, la qual malaltia sia coneguda per lo prior e hun prevera dells pus antichs si per aquella serà rahonable de ésser excusat. En altre manera, no se'n pusca excusar si donchs no havia prerrogativa de la Comunitat o licència de mossèn l'Official de Terragona legítima e rahonable.

De missa matinal: *Item*, que l'offici de la missa matinal qui.s fa lo aniverssari, que cascun prevera lo haja a fer per sa setmana si present serà, sinó lo que vindrà après començant lo prior sa setmana, après tots los altres; e si per absència del setmaner altre fa l'offici, que non puscha haver sinó tres drs. si pagat ne volrà ésser.

De processons: *Item*, que en les processons acostumades de fer en la vila e com la vila ne fa fora lo terme, que tots los preveres que en la vila seran la hajen a seguir, sinó que pach sis drs., e si va fora lo terme, que pach I s. E negú no se'n pusca excusar si per malaltia no era, la qual sia vista per lo dit prior e un prevera si és justa.

De no dormir ne parlar uns ab altres en los officis: *Item*, que en los officis diürnes e nocturnes negú no gos dormir ne parlar uns ab altres e ab los lechs que hi entren ne encara star ab gests ne continents impertiments als dits officis ne de star en cor, que pusque per lo prior e normer sia amonestat, si star no se'n volrà, que pach dos drs.

Que si algun prevere vol anar defora haja demanar licència per no ésser puntat: *Item*, que si algun prevera volrà anar defora, que haja a demanar licència al normer al anar e al tornar per no ésser puntat, mes après que tornat serà, si és trobat que haja comès frau a la norma, que lo prior o loctinent lo puscha prendre de segament; e si serà anat per negocis temporals, ço és, a propietats per feynes, que perda lo aniverssari de aquell dia o lo après.

De comenar los officis: *Item*, que en los officis diürnes e nocturnes sien comenats al preveres que hi seran per lo prior¹⁰⁰ o setmaner, ço és, vicatoris (?), antíphones, lliçons, responços, verssos e altres coses necessàries en los dits officis,

---

¹⁰⁰“prior”, *interlineat*.

axí diürnes com nocturnes, que aquells qui comenades seran no les pusquen recusar sots ban de sis drs.

De dir antíphones, responços e altres coses denant lo faristol: *Item*, que los preveres que¹⁰¹ hauran càrrech de dir les antíphones, responssos e altres coses dessús dites hajan a venir denant lo feristol reverendement axí com se pertany cantar, sinó que pach sis drs.

Que en psalmejar e cantar hajan star de peus o en la cadira: *Item*, que en lo psalmejar e cantar axí dels officis diürnes com nocturnes hajan star de peus denant lo faristol o en la cadira reverendement e honesta, sinó que pach sis drs., mas en l'offici de la missa hajan a venir al faristol, ço és, al introhit, kiris, *Gloria Regia*, al·leluia, credo, offertori, *Sanctus*, prosa, *Agnus* et *post comunio*; sinó que pach la pena dessús dita pusque amonestat serà.

De aquells que no volrran cantar o psalmejar en lo cor: *Item*, que si negun prevere serà en lo cor e cantar o psalmejar no volrrà, que sia amonestat una vegada per lo prior o normer, e si fer no ho volrrà, que pach sis drs.

Que mentre l'offici se farà negun prevere no gos jugar en plaça: *Item*, que si algun prevere jugarà en plaça mentre l'offici se farà en la església, que perda lo aniverssari e si és festa o digmenge, que.n perda dos aniverssaris.

Que negun prevere no gos passejar per plaça faent-se l'offici: *Item*, que mentre lo dit ofici se faça, negun prevere no gos deportar ne passejar per la plaça ne per la església dir hores sinó en lo cor, que pach sis drs. E en açò no sia entés lo procurador de la Comunitat ne altre prevere que per la Comunitat treball.

De tenir sobrepellíç: *Item*, que en los dies del digmenge e festes colents e als aniverssaris en la plaça quiscun prevere haja tenir sobrepellíç rodon, sinó que pach dos drs.

De tenir les capes que comenades los seran en los officis o processons: *Item*, que en los officis o processons que capes si tinguen que pusque per lo prior o setmaner sien comenades aquellas hajan a portar sots ban de sis drs., si donchs no havia tal excusa que per lo prior sia vist ésser rahonable.

De prevere que sia malalt: *Item*, que si algun prevere se dirà ésser malalt o indispost que astiga en casa per gonyar los aniverssaris, que aquella malaltia o indisposició sia coneguda per lo prior e dos preveres dells més antichs, e si vist los serà ésser¹⁰² rahonable, sinó que perda los dits aniverssaris e si justa serà la dita indisposició, que guany aniverssaris e lo bací de Tots Sants si s.i esdevindrà.

De prevere que hix de casa après la malaltia: *Item*, que après que les ffebres o malaltia lo haja errat o remeyat, que encara que hisque de casa, que no perda los

---

¹⁰¹“los preveres que”, *interlineat*.

¹⁰²“ésser”, *interlineat*.

aniverssaris sinó los adveniments ne sia tengut als officis fins a tant que per lo dit prior e preveres sia vist ésser dispost e li sia dit.

De prevere que sia detengut en presó o arrest: *Item*, que si algun prevera serà detengut de presó o arrest per lo senyor archabisbe o son Official dins la vila o casa o en Terragona, que no perda los aniverssaris sinó los adveniments.

De revestir-se en lo cor: *Item*, que negun prevera no gos vestir a missa diacha ne sotsdiacha dintre lo cor si donchs no.s vist sobre roba o clotxa larga o sobrepenliç, ans se vaja vestir a la sagristia sots ban de dos drs.

De tenir sobrepenliços al cor: *Item*, que pusque los preveres sien justats al cor, que hagen a tenir sos sobrepenliços vestits e seguir los officis, e d'aquí no gosen exir si donchs per dir missa confessar-se, escampar aygua e per necessari del altar, e si algú los demana per parlar, sinó que pach dos drs.

Que negun prevere que diga missa no gos levar Déu fins que lo profaci de la missa major sia començat: *Item*, que los dies de dicmenge o festes colents negun prevere qui diga missa no gos levar Déu fins que lo profaci de la missa major sia començat, sots ban de I s. o la diga que sia acabada an del sol exit.

De prevere que vulla dir missa de matí per gonyar lo aniverssari: *Item*, que si algun prevere volrrà anar defora e vol dir missa de matí per gonyar lo aniverssari, que ho puga fer / altres adveniments no.

De aquells qui no.s poden alegrar de aniverssaris, adveniments ne altres guanys: *Item*, que negun prior prebender beneficiat, encara que sia promogut en sacres ordes, no.s puscha alegrar de aniverssaris, adveniments ne altres guanys neguns de la església fins que haja cantada missa novella.

Que negú qui no haja benefici en la dita església, encara que sia en sacres ordes e natural de la vila, no sia admès en neguns guanys: *Item*, que si algú se promovia a sacres ordes o donave sos beneficis a algú, que aquells aytals, encara que sien de la vila naturals, no.s pusquen alegrar dels aniverssaris e ne altres guanys de la església, pusque benefici no haja en la dita església.

De smerçar lo que sobrarà dels aniverssaris e distribucions: *Item*, que quant los plegadors o administradors de qualsevulla rendes de la església, pusque hagen dats llurs comptes, que tot lo que sobrarà axí dels aniverssaris com de les distribucions, que.s haje esmerçar la resta dels aniverssaris als aniverssaris, la resta de les distribucions a les distribucions.

De dir les antíphones, responços e proses reverendment denant lo faristol: *Item*, que en l'offici de les vespres moltes vegades¹⁰³ se cové dir antíphones de laudes e dels apòstols, ço és, *juravit dominus regius* proses, que los qui començaran dites antíphones vinguen denant lo faristol reverendment *prout decet* sots ban de sis drs., e al tornar de la antíphona que tots los preveres vinguen de peus denant lo dit faristol; e per semblant sia fet de les proses si n.i haurà sots ban de dos drs.

---

¹⁰³“moltes vegades”, *repetit i ratllat*.

Que la Comunitat pugua moderar, anul·lar, mudar algú dels presents capítols si los serà vist faedor: *Item*, que si en los presents capítols ne havia algú que fos vist moderar o anul·lar o mudar, que la Comunitat ho puscha fer.

Que si a la Comunitat serà vist fahedor pugua ordonar alguns capítols: *Item*, que si per avant a la Comunitat era vist fahedor de ordenar alguns capítols, los quals no sien lo present contracte, e açò per augmentació e corregir vicis en lo divinal offici, que la Comunitat ho pusque fer e que per la ferma de aquests aquells sien tenguts e exequatats.

Que les penes e punicions en los presents capítols e sdevenidors sien exequades: *Item*, que les penes e punicions en los presents e esdevenidors capítols contengudes sien exequades tots mesos com la mesada se paga per lo prior o per son loctinent o per lo procurador de la Comunitat, e que sien atribuïdes llà hon se pertanguen, ço és, a la norma o a les distribucions.

Que si al prior covindrà llogar negú per los defalliments qui.s fan en los officis, que encontinent fet lo servey sien pagats: *Item*, que si al prior covindrà llogar negú per los deffalliments qui.s fan en los officis, que fet lo servey lo qui falgut haurà haja a pagar decontinent si present serà, sinó com sia vengut lo que costarà lo dit servey o de paraula fer callar la part, sinó que pach de ban sis drs., e encara haja a pagar lo que costarà lo dit servey e açò pugua executar lo dit prior o son loctinent.

De prevere que en los Conssells o officis moga ramor o diga paraules desonestes: *Item*, que si algun prevera mourà ramor ne baralla ne paraules desonestes en los Conssells ne en lo cor uns ab altres fahent offici, que aquells tals pusque lo prior o son loctinent los haja amonestats una vegada e callar no voldran, que lo dit prior o loctinent los puscha punir e condenar en pena de sis drs., I s., II s. fins en V s. acquisits a les distribucions.

Que dels presents capítols sia fet hun translat: *Item*, que dels presents capítols sia fet un translat en pregamí, lo qual sia mes en la consueta o altre llibre per rellevar moltes altercacions e persídias qui.s porien seguir entre los preveres.

Anullació de qualsevulla capítols e ordinacions que d'ací atràs sien stats fets: *Item*, que tots e qualsevulla capítols e ordinacions que d'ací atràs sien stats fets en la dita església, que per aquests sien cassos e nulles, e de aquells no se'n puscha usar ne pagar pena alguna.

(A continuació s'intercala un parràgraf en llatí donant compte de l'aprovació d'aquestes ordinacions i del compromís pres pel prior i tots els membres de la Comunitat d'acatar-les).

Seguexen-se capítols darrerament per la demunt dita Comunitat ordonats e algunes moderacions fetes dels demunt scrits capítols:

Que tot lo que de tres misses votives ensús e trentenaris e de la norma procehirà per tot l'any haja a servir a càrrechs de dècimes ne subssidis si n.i haurà: *Primo*, és stat ordonat per la demunt dita Comunitat que tot lo que de tres misses

votives ensús, les quals se han a cantar en comú, e trentenaris e de les normes procechirà per tot l'any haja a servir en pagar tots càrrechs de décimes e subssidis que entre l'any se sdevendran, e si tals càrrechs no hi vendran, que tot se haja smerçar en augmentació de les distribucions segons tot açò largament és continuat en lo libre dels Consells de la Comunitat.

Moderació de hun capítol dels demunt ordonats: *Item*, és stat moderat per la dita Comunitat aquell capítol demunt scrit, lo qual contenia que cascun prevere hagués ésser al cor a missa major ans que lo ymne de tèrcia fos acabat, sots pena de dos dinés, que d'aquiavant hi hagen ésser per tota tèrcia major sots la dita pena, e açò per augmentació del divinal offici segons appar largament en lo libre dels Consells de la Comunitat.